

JAKUB SOJKA

K. B. Z.

2/

Obdobie nečinnosti sa rozhodol Matyáš vyplniť odpočinkom. Celé dni spal a v noci ukájal oddýchnuté telo. Vydržal to týždeň. Zmechanizované myslenie začalo ožívať a večer Matyáš zistil, že sa objavila "prvá myšlienka". Veľmi ho to prekvapilo. Stávalo sa veľmi zriedka, aby myšlienka začala vystrájať v jeho organizme, oddýchnutom a ukojenom. Vo vreci na odpadky našiel svoj starý denník, ktorý písal pred dvanástimi rokmi a myšlienku napísal na čistú stranu: Večer: bunky sa drobia, vlasy sa drobia, čas sa drobí, konečne

Sám bol prekvapený ľahkosťou písania. Po dvanástich rokoch nezabudol ani jedno písmeno. Pozorne ešte raz prečítal text. Spokojne sa uložil do krabice od chladničky, ktorá mu slúžila ako lôžko, kuchyňa, ukájací kútik a skriňa. Zaspal až po treťom ukojení.

3/

Po troch dňoch odpočinku pokračoval v písaní denníku: Večer: nezmyselne krúži oceľová matica v priestore, otváram sa, večný zhon ma rozkradne, už sa začínam Po ukojení dostal chuť na čítanie. Vo vrecku nohavic našiel starý návod na výrobu osviežujúcej majonézy a s chuťou sa pustil do čítania. Návod prečítal dvakrát a potom ho vložil naspäť do vrecka. Myslel si, že ho čítanie unaví, ale organizmus prijal túto námahu dobre. Len oči ho trochu pálili. Cítil sa ľahko a rozhodol sa podniknúť niečo unavujúce. Najpriateľnejšie sa mu zdalo ukájanie, ale neurobil to. Zistil, že ráno by potom nemal čo robiť. Obliekol sa a vyšiel von. Už sa ani nepamätal, kedy bol naposledy vonku. Pohyb mu zo začiatku robil problémy. Opatrne robil malé krôčiky a rukou sa pridržiaval stien. Postupne sa nohy predsa len prispôbilibi povrchu ulice. Vykračoval už pravidelnejšie a rukou sa pridržiaval len v najnutnejších prípadoch, vtedy, keď chodidlo narazilo na drobnú nerovnosť. Keď prestal svoju pozornosť upierať len na chôdzu, začal si všímať aj to, kade ide. Ulice sa podobali uliciam spred šiestich rokov, kedy naposledy vyšiel z Odpočívárne. Nič sa nezmenilo. Ľudia rovnako zaujatí vládnym Nepotrebnosťou ako predtým. Komisie v uniformách

organizovali dodržiavanie nevšímavosti.

Sviatok Veľkého zhonu bol vo vrcholnom štádiu priprav. Uvoľnené priestory obsadili Rozdeľovači a Pridelovači z Komisie pre hladký priebeh sviatku Veľkého zhonu. Ľudia už stáli v geometricky bezchybných formáciách a čakali na pridelenie povinných informácií a pokynov.

Matyáš si uvedomil, že Komisia bezdôvodného zasahovania aj jeho upozornila na odber povinných informácií. Už šesť rokov sa riadil starými informáciami a pokynmi. Vedel, že Komisia ho môže potrestať za ľahostajnosť, s akou k povinnostiam pristupuje, ale bolo mu to jedno. Už to, že mu zakázali vytukávať na potrubie ústredného kúrenia signál pokory a zrady, bol dostatočný dôvod k tomu, aby Komisiu nebral vážne. Opatrne prešiel úsek Zátarasov. Dostal sa až k námestiu Volného pohybu. Ľudia na námestí počúvali so záujmom prejav člena Ústredného výboru pre organizovanie sviatku Veľkého zhonu. Matyáš chvíľu počúval. Bol už unavený chôdzou a potreboval si trochu odpočinúť.

... a preto žiadam všetkých Zúčastnených, aby sa riadili pokynmi Komisie pre organizovanie sviatku Veľkého zhonu! Žiadam, aby všetci Zúčastnení prevzali od Rozdeľovačov a Pridelovačov povinné informácie a pokyny! Zúčastnení, ktorí sa nebudú riadiť pokynmi príslušných Komisií, budú Komisiou bezdôvodného zasahovania prevedení k príslušnému Referentovi na oddelenie Dôsledkov! Zúčastnení, ktorí...

Ďalej už Matyáš nepočúval. Vložil si do uší kúsok plastickej hmoty a hlas člena Ústredného výboru pre organizovanie sviatku Veľkého zhonu, sa stratil niekde v ovzduší.

Matyáš sa rozhodol, že sa vráti do Odpočívárne. Bolest' v chodidlách bola silnejšia ako chuť vnímať rozosmiate tváre Zúčastnených. Prekvapilo ho len to, že ani jeden príslušník z Komisie bezdôvodného zasahovania, ho nenútil k odobraniu informácií a pokynov.

Doma sa uložil do krabice a spal až do rána.

4/

Ráno vytiahol denník a zapísal si pocity minulého dňa:

Klaňať sa, klaňať sa, klaňať sa, rozbíjač triešti
prežitú, spaľovač páli zbytočné, žabia bolesť je
znesiteľnejšia ako povrch námestia Volného pohybu,
súcitím, súcitím, samostatne sa odovzdať, naočkova-
nie potrebných funkcií je prijateľný zásah do mys-
lenia Váhavých a Odpísaných, kľenutie, triedenie,
potvrdenie, samostatne

Matyáš sa unavil a zaspal.

Po dvoch dňoch pokračoval v písaní:

prvé dotyký ma odovzdali do rúk pravidelnej samos-
tatnosti

pozdrav je nanútenie pokynu!

zarážam sa. hĺbenie dierky do kostnej drene je sa-
botážna činnosť Váhavých a Odpísaných

stanovenie bezdôvodnej nevšímavosti má svoje nás-
ledky a...

začína sa mi, začínam sa,

Matyáš zaspal.

5/

Matyáš zistil, že písanie denníka mu pomáha vyplniť voľ-
ný čas medzi dvoma ukájaniami. Spánok nepokladal za
činnosť. Rozdelil si čas medzi ukávanie a písanie. Všet-
ko sa menilo k lepšiemu, prestal sa znepokojovať sviat-
kom Veľkého zhonu. Dokonca naň celkom zabudol. Úplne sa
oddal obnovenej činnosti, znovupísaniu pocitov.

Pred dvanástimi rokmi mu Komisia bezdôvodného zasahovania
túto činnosť zakázala. Denník nenašli, ale pomocou prí-
strojov, citlivých na skúmanie myslenia, zistili, že
niečo robí, vlastne vyvíja činnosť, ktorá sa prieči po-
kynom a informáciám, ktoré Komisia vydala, a ktorými sa
Zúčastnení riadia. Matyáš vtedy denník zachránil, vlast-
ne ho len pohodil do nádoby na odpadky. Vtedy ešte Ko-
misia bezdôvodného zasahovania nádoby na odpadky nekon-
trolovala. Teraz by to bolo iné...

Vedel, že členovia Komisie z času na čas kontrolujú my-
slenie Nezúčastňujúcich sa, ale výsledky testov s Ma-
tyášom, ktoré robili za posledných dvanásť rokov, boli
negatívne. Komisia verila, že sa podarilo Matyáša vylie-
čiť, a že sa zaradil do kategórie Zúčastnených. Vlastne
mali pravdu. Aj keď Matyáš ignoroval pokyny a neprijí-

mal vydávané Komisiou, patril už k Zúčastneným. Nevyvíjal žiadnu činnosť a tým sa do tejto kategórie zaradil sám.

Pred šiestimi rokmi dokonca prijal niektoré pokyny a informácie, ale trvalo to len krátko. Pred členmi Komisie aspoň predstieral, že sa pokynmi riadi, a to stačilo na to, aby sa názor Komisie po dvanástich rokoch aspoň čiastočne zmenil.

Teraz znovu prepadol vášni záznamov a sám sa tomu potešil. Bol to pre neho nový liek na zničenie nečinnosti. Cítil sa oveľa lepšie a ukájanie sa stávalo druhoradou činnosťou.

6/

Po dvoch dňoch spánku Matyáš pokračoval v písaní:

zatieň sa novou dravosťou až ma obočie páli, krokom som sa oddal, aspoň ma chodidlá pália
robustniem! rozvláčniem! rozpíjam!
zákaz používania potenciálnych činiteľov!
kropím sa, kropím sa krúžením trupu
už zase ma vlákala vnaďivá mámvosť ošialu trýznivosti penisu!
vkladám si vnikavú pokožku do úst

Matyáš sa rýchlo zvalil do krabice a dvakrát sa ukojil. Potom zaspal.

Ráno písal:

zliepaním sa kryjem teplu. roztrúsenou pozvoľnosťou unikáme z dosahu. keď sa skončím, začnem sa znova? aj radiť aj odpúšťať sebe sa dá.
dotváram si vlastníctvo len pripúšťaním viny do tela vyobcovaného riadením príslušných prvkov.

Matyáš nikdy nečítal svoje záznamy pocitov /až na tých pár riadkov, ktoré napísal na prvú stranu denníku/. Snažil sa nepodľahnúť tomu ošialu obdivovanosti vlastnej pocitománie. Nikdy nad tým, čo písal, ani neuvažoval. Cítil sa tak slobodnejšie a nezaťažovali ho povinnosti z preanalyzovania.

Večer pokračoval v písaní:

vnikám do podstaty rozmiestňovania nepotrebností, až na

dno je príliš veľká vzdialenosť, ktorú nedosiahnem pokojnou cestou pretvárky, len dodržiavanie primeraného konania na dosiahnutie maximálnej skratky pozvoľného návyku

krátenie dĺžky pocitu je priesračnou tekutinou nebezpečného dosahu výsledku a preto sa vzdáva orientácia do rúk počnej sile konania bez dôvodu nápravy. diafónia rozkladá a obohacuje pocit z bezprostredného prejavu na prejav náročný
držať sa zvuku!

Matyáš zaspal. Už dávno sa necítil taký unavený. Písanie, spánok, ukájanie, písanie, spánok...

Únava, únava...

Až po niekoľkých dňoch vstal. Cítil sa lepšie, nohy posúval síce opatrne, ale v hlave mal veľa pocitov, ktoré ho prinútili otvoriť zošit a pokračovať v zaznamenávaní:

krok sa podobá striehnutiu, už zase, len pochybnosťou sa dostanem z kruhu, tvar sa mení mihaním a premiestňovaním v svetelnej clony k predmetu, raz aj tam, rovnako sa rozdeľuje vnímanie podstatného, aj cit, aj citlivosť, odlákanie, komu?

7/

/Tu končí Matyášov pocit voľnosti. Posledný záznam v denníku. Koniec. Komisia Bezdôvodného zasahovania pomocou najcitlivejších prístrojov objavila v koši na odpadky Matyášov denník. Dôsledky: okamžité izolovanie Matyáša! Zabrániť šíreniu buričských myšlienok! Vypočutí! Vydovodiť najprísnejšie sankcie! A hlavne, zistiť dôvod tohto odporného poklesku!/
7/

8/

Miestnosť, do ktorej Matyáša zavreli, nemala okná. Holé steny, žiarovka bez tienidla, betónová dlážka; nič konkrétne.

Okrem strašnej únavy Matyáš nepocitoval vôbec nič. Vlastne si ani dobre neuvedomoval kde je a prečo je tam kde je. Množstvo záhadných okolností na unavený organi-

chubé teličko. Nohy ho zane oby-

Stoj! Tak bude to!

mám ti pomôcť, ty zasrdel!
aby vrátili čas kosa

zmus.

Ľahol si na betónovú dlážku a zaspal.

Nespal dlho, snáď desať minút, viac určite nie.

Mocné ruky zodvihli jeho chabé telíčko. Nohy ho /ako obyčajne/ neposlúchali práve najlepšie. Chvíľu mu trvalo, kým sa prebral. Mocné ruky ho stále pridržiavali. Svetlo žiarovky chladilo, unavovalo stále viac. Oči neposlúchali viac ako nohy.

- Tak stoj už konečne! Stoj! Tak bude to!

Hlas z diaľky, hlas zvonu, hlas neskutočný, tvrdý ako betónový povrch miestnosti, hlas naučených príkazov.

- Stoj! Boha tvojho, mám ti pomôcť, ty zasran!

Silné zovretie rúk. Prsty vnikali cez košeľu a svaly až ku kostiam. Hlas znel silnejšie. Zistil, že mokré pery človeka chŕiaceho príkazy, má nalepené na uchu. Prsty vnikli ešte o niečo hlbšie. Už len milimetre ich delili od kostí. Ešte kúsok a...

- Tak poď! Pohni sa, tak stúpaj, no tak!

Ruky nepovolili, viedli ho z miestnosti na chodbu. Pevne, spoľahlivo.

Chodba bola ešte menej osvetlená ako miestnosť, v ktorej Matyáš tak sladko zaspal. No svetlo bolo studenšie, prenikalo lebkou až do pórov mozgu; kus ľadu, oceľová platňa.

Prešli chodbou. Dvere. Miestnosť. Stôl. Stolička. Žiarovka. Dvanásť rúk. Dve jeho.

Ruky-kliešte ho posadili na stoličku. Prenikanie prstov prestalo. Prekvapene sa obzeral po miestnosti. Päť chlapov v uniformách Komisie bezdôvodného zasahovania. Päť párov rúk-klieští, päť párov očí - ostrých ako žiletky. Päť párov nôh ťažko obutých.

Na stole pred Matyášom ležal denník.

Päť párov očí-žiletiek prenikalo Matyášom, stenami, betónom.

Päť uniformovaných tiel vytvorilo okolo stoličky polkruh.

- Môžeš hovoriť. Všetci pozorne počúvame.

/hlas znel prekvapujúco sladko, dôverne, priateľsky/

- Čo hovoriť? Vlastne ani nie je čo povedať, chce sa mi spať a tu je príliš veľa svetla. Chcem spať.

- Len hovor a nespí. Naspíš sa ešte dosť. Najprv hovor.

Hovor! Hovor! Hovor! Hovor!

/K jednému vlúdnemu, príjemnému hlasu sa pridali štyri zavýjajúce sirény/

Sila hlasov búšila ozrutnými kladivami na bubienky Matyášových uší. Päť klinov vnikalo hlbšie a hlbšie, bližšie k mozgu.

- Písal si. To je zločin. Previnil si sa najhorším zločinom. Písal si! Ty si písal! Písal si pravidelne.

Si zločinec najhrubšieho zrna! Ty sviňa! Ty sviňa! Hlasy silneli. Rezovali v ušných dutinách, odrážali sa od stien a vracali sa späť. Slová udierali priamo do tváre, do slabín, hľadali, rozleptávali, ničili, presviečali o vine; zanechávali hlboké ryhy.

- Áno, máte pravdu, písal som. Ale písal som o sebe! Zaznamenával som svoje pocity! Nepísal som nič proti vám, nič proti nikomu, len o sebe. Len o sebe!

- Klameš! Tvoju vinu neospravedlňuje nič, je úplne jedno, čo si písal, či si písal o sebe, alebo o nás. Tvoj zločin spočíva v tom, že si písal! Previnil si sa tým, že si otvoril zošit, že si zobral do rúk pero!

- Písal som o sebe a pre seba!

- Klameš! Klameš stále viac!

- Neklamem! Neklamem! Neklamem!

- Klameš a kričíš. /hlas opäť zvlúdnel/ Je to zbytočné. Tvoj denník je tu na tomto stole. Môžeš v ňom zalistovať. Môžeš čítať to, čo si napísal. Môžeš sa presvedčiť o vlastnej vine, o vlastnej špinavosti!

Matyáš chvíľu váhal. Bol prekvapený tým rozhodnutím. Môže čítať vlastné záznamy. Nikdy to neurobil /len raz, hneď na začiatku, ale na to už zabudol/. Nikdy po sebe nečítal. A teraz môže. Päť uniformovaných postáv ho priam k tomu núti.

- No tak čítaj. Čítaj a presvedč sa o vlastnej vine, o vlastnej špinavosti!

Matyáš otvoril denník. Ruky sa mu triasli. Oči blúdili po popísaných stránkach.

- Čítaj nahlas!

Matyáša prestal poslúchať jazyk. Kus drevenej doštičky. Kus nehybnej hmoty.

Čítal. Hlas sa vrátil. Musel byť veľmi ďaleko. Znel čud-

ne, ako zo suda s vodou.

- ...vnikám do podstaty rozmiestňovania nepotrebností, až na dno sa nedostanem, až na dno je príliš veľká vzdialenosť, ktorú nedosiahnem pokojnou cestou pretvárinky, len dodržiavanie primeraného konania na dosiahnutie maximálnej skratky pozvoľného návyku krátenie dĺžky poci...

- Dost! Mlč už! Čuš!

/Matyáš vrátil denník na stôl/

— Čo povieš na to? Páči sa ti vlastná obrazotvornosť? Tak ty aj teraz tvrdíš, že si písal pre seba? Pocity? Záznamy?

- Áno, sú to len pocity, nič viac, písal som to len pre seba!

- A ako vysvetlíš slová: až na dno je príliš veľká vzdialenosť -? No tak! Ako to vysvetlíš? Čím poprieš toto svinstvo, toto zasahovanie, tento priamy útok proti Komisii, proti stanovám, proti ľudu? Kde je dno? Kde je naše dno? Kde sú vzdialenosti, ktoré podľa teba k nemu smerujú a sú "príliš vzdialené"? Čo je to: "vzdialenosť až na dno"? Tak hovor! Hovor!

- Myslel som to osobne, myslel som dno svojej duše, dno vlastného myslenia, dno pretvárinky, dno vlastných kostí, vlastného mozgu, vlastnej neschopnosti podriaďť sa vlastnej ...

- Mlč! Mlč už! Kto ti dovolil myslieť na seba! Kto ti dovolil vlastne myslieť! Prečo si sa neriadil stanovami Komisie? Prečo si porušil dva hlavné body stanov: myslieť na seba a myslieť samostatne?!

- Neviem. Neviem dať odpoveď na to, čo som robil. Prosťte som chcel. Chcel! Môj mozog sa naplnil, moje telo to chcelo, myšlienky chceli prejsť mojim mozgom, chceli byť prenesené na papier, chceli byť prenesené na papier bez toho, aby niekomu ublížili, aby boli niekde čítané; prosťte chceli byť. Chceli odísť zo mňa, už som ich nepotreboval; bol som plný, plný, p l n ý!

- Klameš! Stále viac klameš! Snažíš sa z toho dostať. Chcel si to čítať! Áno, chcel si to čítať! Chcel si

podraziť autoritu Komisie! Autoritu Organizácie! Organizácie, do ktorej patríš aj TY! Stále klameš! Klameš a porušuješ zákony, ktoré platia pre všetkých. To je zločin. Veľký zločin!

✓ Áno, je to zločin, zločin, ktorý som previedol sám na seba, nie na vás, nie na Komisiu, nie na Organizáciu.

- Tvrdíš, že si sa neprevinil. Dobre. Počúvaj toto: "roztrúsenou pozvoľnosťou unikáme z dosahu", písal si, či nie?

- Písal.

- Tak vidíš. Z akého dosahu si chcel uniknúť pozvoľnosťou roztrúsenosťou? Kam si chcel uniknúť? Pred kým?

- Nechcel som nikam uniknúť. Bol to pocit. Pociť! Chápete? Normálny pocit!

- Chápeme. Až príliš dobre chápeme. Chcel si uniknúť pred pokynmi Komisie! Chcel si uniknúť z dosahu stanov! Uvedomil si si, že bez Komisie, bez Organizácie si stratený? Že si odsúdený na pozvoľný zánik? Uvedomil si si nebezpečie vlastných myšlienok?!

- Nevedel som, že by ma vlastné myšlienky mohli zničiť. Nevedel som to. Skôr som si myslel, že by mi mohli pomôcť. Potreboval som sa vyprázdniť, vydať zo seba všetko čo ma zväzuje. Chcel som pomôcť sám sebe.

- Pomôcť sám sebe. Dobre. Ale stanovy jasne hovoria aj o tomto: § 1068 ... každý, kto prepadne túžbe pomôcť si sám z akýchkoľvek ťažkostí, vystavuje sa okamžitému stíhaniu Komisiou. - Prečo si sa neobrátil o pomoc na Komisiu?

✓ Chcel som si pomôcť sám.

- Tak. A je to. Sám priznávaš svoje zločiny! Sám sa obviňuješ!

- To nie je zločin! Chcel som si pomôcť, to je všetko! Nechcel som tým nikoho zťažovať. Nikoho!

- Komisia by ti pomohla. Pomohla už iným. Je to chabá výhovorka. Hodil si sieť sám na seba. A teraz sa bojíš! Chceš zaliezť do diery ako plaz! Chceš uniknúť zaslúženému trestu! Ale neunikneš! Nemáš kam uniknúť...

Matyáš už neprotestoval. Prestal sa brániť voči obvineniam, ktoré počul z úst členov Komisie. Jazyk mu opäť stvr-

dol na nepotrebný tuhý predmet. Všetko je zbytočné. Nie,
netrápili ho výčitky. To nie. Bol vlastne rád, bol spoš
kojný sám zo sebou. Nepodľahol hromadnej blbosti.
Ale to ešte netušil, že koniec je tak ďaleko...

/ V rukopise strany 21 až 34/

/ Vychádza bez vedomia autora /

Samizdat.sk

MILAN LOKAJ

/Šest básní/

Samizdat.sk

vodka

vodka - to je po slovensky

vůtka - to je po polsky

vatká - to je po rusky

fotka - to je po nemecky -

- a to je najväčšia sranda

u šustra

tento nový kelner ja jakýsi bezpohľavný

rozporok nosí určite pre parádu

hadími očami šmýka po stoloch

aby mu nikto nezdrhol

keď mi nesie víno

vidím jak mu to v tej bedni pracuje

kalkuluje v duchu o koľko ma sekne

každý čašník čaká len na to o koľko ma sekne

takže tento nový určite nebude iný

dneska je február
raz je zima raz je teplo
nachcípání priatelia mi chrchlú do vína
tak je možné že aj ja tu nakapem
len v knižnici je to ináč
študenti ticho sedia
robia akoby sa učili
sústredeným výrazom cpú nosy do kníh
ja sa flákam okolo
čakám na moju ženu
ktorá sa tam hrabe v papieroch
a takto to je každý február
aj s tými chorobami
aj s tou knižnicou

zase som sa rozpil
vlasy si nesiem ako na tácke
a pekne k tomu prekliatemu šustrovi
ženy ma nezaujímajú
doma mám jednu
moderná doba ju pokazila
chce byť emancipovaná
a preto neznáša opitých mužov

zase pijem biele víno
má zlú krvavú farbu
po dvoch deci mám pocit
že som spáchal nejaký mord

spomienka na E. B.

čos'to bola za kočku to teda nepochopím
mala si osemnásť
a ja som nerozmýšľal nad ničím iným
len jak ťa zvaliť do poštele
ale ty's mala zrejme iné ambície
čo tam zahadzovať sa s nejakým pubertákom

už nemáš osemnásť rokov
už nechcem s tebou chrápať
stala sa z teba sviňa
dobře si sa vydala za bohatého chlapca
s ktorým spávaš oveľa menej ako s ostatnými
môj kolega ťa bral na partizánskej lúke
a v dielni potom napodoboval tvoje vzdychy

sadli si umelci do mäkkých kresiel
pevne sa rozhodli
že začnú robiť umenie
obohatia slovenčinu o nové výrazy
a nové výrazové prostriedky
dali si teda záväzok
v kalendári si našli ten termín
lebo umenie to nie je len tak

umelci teda horlivo pracujú
a my všetci im držíme palce

M A T Ě J   K R Č M A

Josef Florian mezi námi

Sto a sedm!!!

Sláva a tragédie Jaroslava Hutky

Josef Florian mezi námi...

Budou jmenovat Masaryka, Šaldu, někteří Zdeňka Nejedlého, ale o národ se zasloužil nejvíc Josef Florian. Největší osobnost "druhé kultury" od počátku tohoto století až do roku 1941, kdy 29. prosince ve Staré Říši zemřel. Na toto výročí a v této zemi toho dne jak se říká "ani pes po něm neštěkne", klidně si můžu zavěstit. Skoro nikdo o něm neví, může být dosaženo větší slávy?

Z Josefa Floriana měl být profesor a také jím byl. Nastoupil "do zaměstnání" profesora v Náchodě a zanedlouho toho nechal navždy. Vrátil se do své Staré Říše a začal vydávat knihy a budoval skutečné Studium pro zhruba tisícovou obec. Takové Studium muselo mít pevné základy a také je mělo: Texty mystiků a světců, to nejlepší z umění nového a starého. Nova et vetera. Základem nejzkladnějším však bylo Písmo Svaté a Církev. Tento katolík se však postavil proti darebným kněžím a biskupům. Za chudé a proti Buržoovi, třeba by byl právě kardinálem. Něco nevídaného v Čechách a na Moravě do té doby... Vydával sborníky, krásně tištěné i docela proletářské, protože peníze na vydávání se musely doslova vyžebrot. Obrázky v těchto sbornících se ručně domalovávaly, jako ve středověku. Že všechny jeho děti nechodili do školy si vyvzdoroval. Nenechal si prostě děti kazit pitomci. Četníci c.k. mocnářství si pro tuto nevídanou tvrdošíjnost podávali u Florianů dveře.

Bude dobré vyjmenovat aspoň něco z toho, co vydal a objevil. Tak tedy: vydal díla Leona Bloy, vyšel tam Yeats, poprvé knižně Franz Kafka; Hello, Trakl, Bernanos, d'Au-revilly, Guardini, Maritain, Šestov, Deml, Reynek, Martin Buber, Julien Green, Gabriel Marcel... mystici a světci: sv. Jeroným, Mechtilda Magdeburská, sv. Alžběta Ševanská, bl. Anna Kateřina Emmerichová a mnoho dalších. Ve sbornících a knihách byla grafika G. Grosze, Noldeho, Deraina, Matisse, Josefa Čapka a Josefa Váchala. Prvně na světě vydal dokonalé reprodukce Roualta a umělec mu z vděčnosti reprodukované obrazy věnoval.

To všechno je pravda, ale nevystihuje to zdaleka hlavní přínos Josefa Floriana. Jeho dílo bylo ž i t é, nebylo rozdílu, nesrovnalostí, které žáky a přátele odrazují a matou... Bylo možné s Josefem Florianem prakticky prožít to, čemu se říká modlitba, teologická či filosofická disputace, kritika, ukazoval, co to je vlastně - dopis.

Uskutečnil ve svých sbornících nový a účinný druh kritiky, zvláště knih pitomých a bludných, kterými tehdejší naše i cizí literatury byly zaplavovány. Šlo o jakýsi kritický expresionismus na míle vzdálený např. mnohostranové a syntetické užvaněnosti F.X. Šaldy. Několik příkladů vysvětlí vše nejrychleji: /sborník Nova et Vetera sv. 27/
Jiří Mahen - Duha. Cyklus veršů.

J.F.: "XIXIXIX Skrýváti tento pel duše místo dělání této marné literatury více by mu slušelo. Ponecháno plamenům!

Ivan Naživin - V blázinci. Črty a povídky.

J.F.: "Autor je omezený Tolstojovec, plný lásky a soucitu pro nic za nic. Knížka navždy odhozena a ponechána plamenům."

Georg Kaiser - Friedrich und Anna

J.F.: "Jest to jakási utajená obhajoba těch nynějších žen, které ve svých emancipačních snahách myslí, že měly právo ve svých panenských tísních uleviti si jakýmikoliv sviňstvy."

Zdeněk Nejedlý - Ke sporu o smysl českých dějin.

J.F.: "Revoluce kdyby byla rozumně a v mezích čtvrtého přikázání hájila důstojnosti člověkov, kterou Napoleon pak tak mocně dokázal svými činy, nebyla by se dopustila všelijakých komedianstev /co do zločinů, to jest věcí Historie čili Vyhnanství/ jež se ujala jako vzdorovitost Husova a vyrostla v nynější nicotné živoření národů. Zkrátka Zdeněk Nejedlý bude nám navždy nejedlým a přečtení tohoto článku stačí, bychom v něm příště nehledali."

Stačí snad těchto pár citátů pro to, abychom my pro příště v Josefu Florianovi naopak hledali.

Pro ten tzv. "undregroud" má cenu dílo Josefa Floriana,

stejně jako příklad jeho neohroženého postavení se proti přesile a samozvaným mluvčím národa, pro příklad statečnosti.

Sympatického by se toho našlo daleko víc:

- 1/ J.F. si nedal vnutit oficiální kulturu
- 2/ rozpoznal v politicích stoky nečistoty, byl nanejvýš zhnusen politickým stranictvím kněží i věřících. Klerofašismus potvrdil, že se nemýlil.
- 3/ varoval před Buržocou, dnes bychom řekli - dokonalým a disciplinovaným členem konzumní společnosti
- 4/ vydával svoji edici pro obec 500-1000 lidí, které většinou všechny znal
- 5/ dokázal být stručný a vtipný, dvě vlastnosti, které spolu souvisí a jsou velmi vzácné.

Jak kdosi řekl: velký člověk je i ve svých omylech velký. Je to vlastně jeden ze znaků pravé velikosti. Je dobré mít před očima takovouto osobnost v době, kdy čítanky se pomalu plní novými Velkými Svatými a Nekritizovatelnými.

Sto a sedna!!!

To je hrdinské zvolání mariášnikovo. Nakonec se musí vyjet s tou zdánlivě nejslabší kartou. Tak tedy...

1.

Umělecké dílo, obraz dejme tomu, mělo by být jakýmsi koncentrátem duchovna a to by mělo být vyzařováno k divákovi a ten zase by měl být měněn tou koncentrací pravdy a krásy. Každý ať si domyslí, jak by měl vypadat národ desetkrát ročně propasírovaný Louvrem či Ermitáží. Tváří v tvář Rembrandtovu obrazu starého Rábina pocítujeme moc autenticity. Pocit nesdělitelný a nenahraditelný jakýmkoliv popisem a jakoukoliv reprodukcí. Nakonec to vždycky "není ono". Každá reprodukce je dílo dvou /a více/ autorů. Vnímáme Rembrandta, ale možná víc vnímáme Moravské tiskařské závody v Olomouci. A cožpak si při pohledu na rozčeváčeného Herberta von Karajana připomeneme něčím i Ludvíka van Beethovena? Je démonické v autorovi či v interpretovi? Vždyť 99% umění okolo nás je umění interpretované, se zásahem /to je i - censurou/ druhého umělce či neumělce. Pod jedno dílo se podepisují dva lidé, kteří by za jedním stolem při rozhovoru nevydrželi ani hodinu.

2.

Jedno geniální dílo může vytvořit i jinak umělec třetího - desátého řádu. Tzv. geniální umělci nemají žádný monopol na geniální díla. Tradující biblí pověry tvrdí naprosto opak.

3.

Tragédie, lid nejde s námi. Tak nějak se vyslovil Paul Klee. Od toho času spousta abstraktních malířů s vážnou tváří tvrdila, že jsou nepochopeni. To se skutečně stalo! A kdo si konečně posvítí i na onu l i d o v o s t? Myslí se tím srozumitelnost. Lid - to jsou podle této praktiky ti, co méně a pomaleji rozumí. A umělec ten má obrovské poklady ducha, ale jsou jaksi kódované. Veškeré umě-

ní potom je: jak jen jí m to podat. Je typické, že tento problém najvíe mučí ty nejhorší mazaly a umělce este-rádnicích pódíí.

4.

Odkud jen přišla morová rána běžná v "uměleckých kruzích" neustále kontrolovat, legitimovat své vlastní dílo... nenaspodobil jsem někoho? jsem to já? Zjišťování totožnosti a osobitosti má přece v pracovní náplni policie! Jak ordinériní je tato starost o původnost! Jako by bylo hříchem podobat se něčemu staršímu, jakoby dobrý nápad nešlo opakovat! Jakoby bylo možné být neprosto původní!

5.

Odkud jen přišla morová nákaza tvořit s chronometrem v ruce? Být první v cíli se svým uměleckým vynálezem! Nectnost odkoukaná ze sportovních ovdů: chlížet se kde je soupeř. Problém nakonec řeší vdovy po umělcích, Nina Kandinská se zle pohádá s Eugénií Kupkovou.

6.

Umělce starých věků podobné malichernosti netrápily a nápadů bylo stále dosti. Vasari ve svých "Životech.." vzpomíná například malíře Andrea Orgagna, který se např. pokusil o jakési středověké comics, když: "Orgagna věděl, jak se Pisánakým líbil Buffalmaccův nápad, podle něhož Bruno namaloval své postavy v kostele San Paolo a Ripa d'Arno se slovy vycházejícími z úst, jakoby mluvily, zaplnil i on své dílo podobnými nápisy, jež většinou zničil čas, a tak se nedají přečíst..." Podobně sienský malíř Simon Memmi: "Simone zobrazil Stálost.... pádí se skloněným čelem a přikrčenými rameny, co má sil, a přitom říká: "UŽ nemohu!" jak čteme na nápisu, který mu vychází z úst." Jinde zase Vasari podává svědectví, jak starý je problém více pohledovosti a simultaneity. V Životě Giorgiona píše: "Giorgione byl zase toho názoru, že v malířském výjevu lze ukázat, aniž je třeba cokoli obcházet, naráz všechny možné pohledy na jakékoli gesto, jež člověk udělá, což je v sochařství možné, jedině když změním místo a pohled, takže pak už vlastně nejde o je-

den, ale o několik pohledů, a kromě toho navrhl, že jim ukáže jednu a tutéž postavu na obraze jak z přední a zadní strany, tak z obou profilů, což je nadobro znátlo. Udělal to takto: namaloval postavu nahého muže, který stál obrácen zády a u nohou měl studánku s nadmíru čistou vodou, v níž se zrcadlil zpředu..."

Myslím, že tyto dva příklady jsou dostatečně výmluvné.

7.

Vytýká se často Duchampovi odmítnutí, se skrytou výčitkou "co by pěkných obrazů mohl namalovat za ten čas." A právě to odmítnutí bylo výmluvné, patřilo k jeho výsostnému způsobu tvorby.

8.

Z jiných důvodů se Picabiovi vytýkalo období akademické malby pro snobskou buržoazii. Myslí, že do příruček o dadaismu by tyto malby právě patřily. Budou tam však nepochybně dány obrazy zaměřované mechanismů.

9.

Vladislav Vančura napsal kdysi o společenské funkci umění, za ten článek byl pak proklínán kostelníky socrealismu ty dnešní nevyjímaje. Začíná moc pěkně: "Někteří kritičtí a snad celé skupiny kritiků nařikají, že se určití autoři obrazejí k pranepatrnému hloučků čtenářů a nic nečbají na širokou obec a na jakési poslání, o němž čas od času slycháváme, že je vlastním obsahem díla. Představa o tomto poslání je tak barevná, jako jsou barevné duše kritiků, převládá však názor, že umění má být protijed z žurnalistických tlachanin, studnice obecného zdraví, kůň pokroku, perut pokračovacího školství a obušek na zastalce. Jak tyto věci souvisejí s uměním?...."

Kus pravdy měl Vladislav Vančura, píše tedy sice především o tom, co není umění, ale chápeme, že nešlo vymezení umění a neumění, jako apíš o to "poslání". Umělci dodnes si nedají vzít své role či podoby "pochoďně", "majáku", "budíku" který probouzí spící a lhostejné spolubčany /ti jsou z kamene nebo ze dřeva a dřív či později procitnou/. Jsou to hotové hony na nicnetušící.... Tolik mazanosti a

tak prešlo psychologie! Počobá sa to tak trochu tým
ctihodným ženám na nákupe, ktoré u prôjezdu zaskoží ru-
ce cikánek a "zlato" jáncšikovského dukátu. Rozhodujúci
je moment překvapení: odpor a strach.

Kdyby šlo o peníze a "predajnosť" nebylo by o čem mluvit.
Jde však o vážné věci, samé ušlechtilé cíle a to si mu-
sí našinec dávat setsakra dobrý pozor!

10.

Mariáš je jen umění hry. Za předpokladu, že karetní sou-
bor je hierarchie hodnot a že se nešvindluje a potom s
trochou štěstí to přece musí vyjít, i ta sedma nakonec!

Sláva a tragédie Jaroslava Hutky

Život je jinde, praví titul jedné prózy Milana Kundery. Já při těch slovech vidím živě před sebou primáše jedné slovácké cimbálovky. Nasraného, jak se strašnou nevolí prozpěvuje Hutkovu verzi "Stojí hruštička v javoru, širší nahoru než dolu". Nasraného, protože jim Hutka cosi vzal, na cosi jejich sáhl. A co víc, udělal definitivu písně a oni se těch slov nikdy nesmí dotknout. Hutka vzal píseň jim, muzikantům, kteří na inovace národního pokladu písní měli monopol. Celá dlouhá a strašná desetiletí přešivali ty národní kabátky písniček, až nakonec nebylo toho, kdo by jim do toho národního mundúru vlezl. Skončilo to u voniček a klenotnic lidových písní: lidové písně se vrátily ze školeň. Soudruzi sedláci u Chlumce nedopadli lépe. Primáš výsměšně prozpěvoval tu písničku, ale bylo za tím cítit jeho veliké zklamání a veliký hold Jaroslavu Hutkovi. On a mnozí další nemohli se smířit s myšlenkou, že vlásatý mládenec s pražským trvalým bydlištěm může si dovolit sáhnout do lidového baroka a udělat písničku tak osobitě a nově a tak lidově. Tisíckrát zneužitě slovo "lidový" je tedy na místě.

Jaroslav Hutka se tehdy sám povolal k vykonání díla, které nebylo sto oživit celá armáda vědecky fundovaných muzikologů, prvotřídních muzikantů, znalců a machrů. Zkrátka lidí, kterých má tento národ stále dostatek. Ve zpěvnících a sbírkách ležela ta slova celá století. Bylo to smutné, směšné a úplně normální.

Hutka ta slova oživil, rozespíval, je to velké a původní dílo, přesahující velkou většinu toho, co napsal jako "původní". V tom je sláva Jaroslava Hutky, i v tom.

Hudební underground a jeho texty v Československu byl a je skutečným předvojem a v neustálé proměně. V roce 1965 jim byl i Olympic: když Bobek zpíval Smutného holiče v Liverpoolu /"já smutek mám, mám prázdněj krám"/ bylo to symptomatické. Velkým šéfem byl tehdy Antonín Novotný, Tonda Novotný, a jeho policie stíhala vlasatce dnes už legendárními způsoby a na každém kroku. Vedle toho byl Ku-Klux-Klan beránčím spolkem.

/Za pár roků na to přestal-dočasně-k holiči chodit i Karel Gott/ Ale život byl už jinde. |

Dva roky po Olympiádách dokonalým undergroundem byla dvojice Hutka-Veit. "Pravděpodobné vzdálenosti" z toho času jsou dodnes schopny překlenout vzdálenosti, ty skutečné i fiktivní...

Psal se tehdy rok 1967 a tato píseň-manifest vpadla do milé domácí atmosféry, kde se ještě stále zpívalo, že "hvězdy jsou jak sedmikrásky nad Brnem, dobrou noc má milá, dobrou noc" a "dobrý den majore Gagarine.... vyřiďte prosím na měsíci, vyřiďte mezi hvězdami,.... že ostatní půjdou za vámi....". Staré, zlaté časy.

/Za rok za dva, po Pravděpodobných vzdálenostech éterem bručely protestsongy a "hořké balady", šikovnosti se meze nekladly/

Velkým vzorem byl tehdy Robert Zimmermann /Bob Dylan/ a ten neměl právě zvyk nazývat věci pravými jmény. Velké paraboly, metafory, co text to šaráda. Nový symbolismus se vším všudy. /Dylan: "most se o půlnoci roztřeše, venkovský lékař jde na procházku.."/, kdekdo byl očarován.

Jaroslav Hutka, jak se říká, spolkl návnadu i s navijákem. Až budete někdy nostalgicky poslouchat "Pravděpodobné vzdálenosti" všimněte si jak už tam začíná Hutka prosazovat svoje vlastní představy o písni a textu: encyklopedie o lidstvu a dějinách zahuštěné na pětiminutovou plochu písničky.

Takových textů potom H. přibývalo. Chrlení slov a ideí vy-padalo v potmělé atmosféře klubu a při svíčkách docela mladicky a živě. Jakmile však ty texty J. H. "vydal" ve sborníčku bylo běda! Kouzla pominuly a z mladíc se znovu staly staré kurvy.

Uši zvyklé na potlesk hlediště nerozpoznaly rozdíl a vůbec možnost melodie slov vytištěných na papíře. Literární mar-nivost se na čas u J.H. prosadila.

To se stává, takové malé tragédie. Stalo se to i Jaroslavu Hutkovi. Zničehonic a - život je jinde.

Zo zbierok Slovenského národného múzea - Historického múzea v Bratislave

PEPO

Samizdat.sk

21. října

Ne. Ne. Ne. Ne. Nikoliv. Ne. Ne. Nikdy. Ne.
Ne. Nic. Nikoliv. Ne. Nic. Nikdy. Nikdy.
Ne. Nijak. Nic. Nic. Ne. Ne. Ne. Ne.
Ne. Ne. Ne. Ne. Ne. Ne. Ne. Ne. Ne. Ne.
Ne. Ne. Nikdo. Ne. Ne. Ne. Nikdy. Nic.
Ne. Ne. Nic. Ne. Ne. Ne. Nic. Nic. Nic. Ne.
Nikdy. Nikdo. Nikdy. Nikdo. Nikdy. Nikdy. Nikdo.
Nikdy. Nikdo. Nikdy. Nikdo. Nikdy. Nic.
Nikoliv. Ne. Ne. Ne. Nikoliv. Ne. Nic. Nic.
Nic. Nic. Nic. Nic. Ne. Nikam. Ne. Ne.
Nikdo. Nikde. Nic. Ne. Ne. Nikdy. Ne. Ne.
Nic. Ne. Nic. Ne. Nic. Ne. Nic. Ne. Nic.
Nikde. Nic. Ne. Nikdo. Ne. Nikde. Ne. Ne.

22. října

Ne. Ne. Nic. Nikam. Ne. Ne. Ne. Nic. Nic. Nic.
Nikdo. Nic. Nic. Ne. Nikdy. Nic. Ne. Ne. Ne.
Nic. Nikam. Ne. Nikdo. Nikdy. Nic. Ne. Nic.
Ne. Ne. Nikdy. Nikdo. Nikde. Nic. Ne. Ne. Ne.
Nikdy. Nikdy. Ne. Ne. Ne. Ne. Ne. Ne. Nic.
Nic. Ne. Ne. Ne. Nikdo. Ne. Ne. Nikam. Ne.
Ne. Ne. Nikdy. Ne. Ne. Nic. Ne. Nemám. Ne.
Nikde. Ne. Ne. Ne. Nebyl. Nic. Není. Není.
Nic. Nesmí. Nikdy. Nelze. Ne. Ne. Nejsem.
Nejsem. Nejsem. Nebyl. Ne. Nejsem. Nejsem.
Nic. Nic. Nemám. Nikde. Ne. Ne. Nemohu.
Nebyl. Nejsem. Nemohu. Ne. Nic. Nemám. Ne.
Ne. Ne. Neumím. Nikam. Nejsem. Ne. Nejsem.

23. října

Nejsem. Ne. Nikdy. Ne. Ne. Nic. Nevím. Ne. Nic.
Nemám. Ne. Ne. Nic. Nikdo. Ne. Nebyl. Ne. Ne.
Nikdo. Není. Nikdy. Nikde. Nic. Ne. Ne. Nevím.
Ne. Nemám. Ne. Neumím. Ne. Nic. Nevím. Ne.
Nikdy. Vůbec. Ne. Ne. Nic. Možná. Ne. Ne.
Ne. Nikam. Nikde. Vůbec. Ne. Jednou. Ne.
Nevím. Asi. Někdo. Vůbec. Ne. Ne. Neznám.
Asi. Někdo. Nějak. Nevím. Snad. Snad. Ne.
Možná. Někam. Asi. Nevím. Neudělal.
Snad. Možná. Někdy. Jednou. Třeba. Snad.
Asi. Nevím. Někde. Možná. Přibližně. Asi.
Občas. Nevím. Možná. Ne. Ne. Vícekrát. Snad.
Asi. Někdo. Ne. Možná. Nevím. Občas. Nevím. Asi.

24. října

Ne. Ne. Ne. Ne. Nic. Nikdy. Nebyl. Nemám. Ne.
Ne. Nic. Nebyl. Nejsem. Ne. Nejsem. Ne. Nevím. Nic.
Nic. Nevím. Ne. Možná. Nic. Nevím. Něco.
Snad. Občas. Nevím. Nevím. Neznám. Nevím.
Neviděl. Jednou. Občas. Snad. Přibližně.
Možná. Tam. Ne. Asi. Nevím. Možná. Nic.
Něco. Zpátky. Sám. Možná. Asi. Jednou.
Byl. Sám. Nevím. Tam. Tak. Občas. Ne.
Mám. Jeden. Byl. Sám. Mám. Tam. Ano.
To. Mám. Viděl. Sám. Umím. Ano. Mám.
Vím. Sám. Byl. Mnohokrát. Zním. Zním.
Anc. Možná. Vím. Všecko. Byl. Tam. Vím.
Všecko. Vždycky. Tehdy. Byl. Sám. Dělal. Vím.

25. Října

Znám. Víím. Ano. Ovšem. Vždycky. Mám. Ano.
Taky. Ano. Ano. Byl. Ano. Jistě. Ano. Ovšem.
Jsem. Ano. Mám. Víím. Ano. Tak. Jsem. Jsem.
Byl. Víím. Ano. Dělal. Sám. Ano. Ano. Jsem.
Ano. Ano. Stále. Všecko. Sám. Ano. Ano. Tak.
Víím. Víím. Ano. Ano. Ano. Ovšem. Dobře. Jsem.
Určitě. Ano. Udělal. Ano. Ovšem. Ano. Ano. Ano.
Ano. Tak. Ano. Ano. Ovšemže. Ano. Tak. Ano. Ano.
Ano. Ano. Zajisté. Ano. Ano. Ovšem. Ano. Ano.
Ano. Přesně. Ano. Ano. Ano. Zajisté. Ano. Ano.
Samozřejmě. Ano. Ano. Ano. Ano. Ano. Ano. Ano.
Ano. Ano. Zajisté. Ano. Ano. Ano. Ano. Ano.
Ano. Ano. Ano. Ano. Ano. Ano. Ano. Ano.

BRATISLAVSKÝ CHODEC

/ČAPTOŠ/

POZOR! POZOR! POZOR! POZOR!

/ Článok, ktorý čítate, by sa možno mohol
stať impulzom k diskusií na stránkach bu-
dúcich čísel nášho časopisu.
Máš názor na tieto problémy? Na tento člán-
ok? Máš iné stanovisko?

NAPÍŠ! /

??
??

Slovensko - a pod ním veľké prepadlisko.

Potkýnam sa nočnou Blavou od priateľa z lepších štvrtí do centra. Nie je to ďaleko, idem teda peši. Vlastne v tomto meste je verejná doprava cudzincovi možno aj smiešna. S výnimkou sídlisk sa takmer všade dá prísť peši.

Prechádzam teda mestom, ako dennodenne. Prechádzam ním v noci, nad ránom, opitý, ledva sa motám, triezvy na nevydržanie, chorý, šťastný, obzerám sa a načúvam - a stále ešte nerozumiem. Prechádzanie mestom je pre mňa stále veľká zábava.

Pritom sa dá povedať, že u nás málokto pred pozorujúcim a načúvajúcim čosi zatají. Každý náš človek kdesi pracuje, pracujeme u jedného zamestnávateľa. Naraz berieme výplaty, platíme inkaso, naraz si dávame žiadosť o dolárový prísľub a dostávame kolektívne, celozávodné dovolenky. Kupujeme skoro rovnaké veci, a rovnaké veci by sme radi zohnali. Je rovnako málo tých, čo sa tejto situácii vyhli smerom nadol ako tých, čo nakupujú v diplomatických a straníckych predajniach.

Proste, viacmenej sme podobných názorov /veď aj s podobnými knižnicami/, máme podobné problémy a spoločné neveselé vyhliadky. S pochopením a zhovievavo pozeráme na tú časť spoločnosti, ktorá všetky tie siete problémov dnes hodila cez palubu /ale aj ich počet je odhadnuteľný podľa dňa v týždni, výplaty alebo mena v kalendári/ a spieva, šablí a potáca sa, vypdnuť na chvíľu z dráhy. Toto vypdnutie je zakalkulované, dnes on, zajtra my.

Napriek tejto veľkej národnej jednote, v ktorej sme asi u nás, v ČSSR, veľmi vyspelí /v iných krajinách Táboru sú povedzme súkromníci, sedliaci.../ stále mnohým veciam nerozumiem. Stále sú ešte tunajší ľudia pre mňa zaujímaví a fenomén nášho národa a Slovenska vôbec, plný záhad.

Čo to je za svet? Čo sú to tu za ľudia?

Míňam klub ZNB, naproti je Pioniersky palác. Je deväť hodín večer, ulica, ktorou kráčam, je prázdna. Ktovie, čo to bol za palác, ktorého park je dnes pioniersky. Meno zmizlo. Táto ulica bola kedysi Štefánikova Trieda. Posledná pamiatka - Štefánka - padla nedávno - a tak už zase jedna obeť v preplnenom prepadlisku. Kráčam teda ulicou Obrancov mieru /dobré zvolený názov/ a premýšľam nad tým naším miznutím minulosti. Je to vec, ktorá súvisí hodne s vekom. Nedostatok dôveryhodnosti národnej histórie podkopáva obecnú sebareflexiu spoločnosti /v tomto prípade - odkiaľ a k čomu ideme/ - ale hlavne berie istotu mladým ľuďom. Poviem úprimne, že povedzme SNP ma napína dosť veľkými pochybnosťami. Čo to sú za rozprávky? Že by títo Slováci, ako ich ja poznám, išli bojovať za nejakú ideu? Skúste sa, vy účastníci alebo súčasníci "historického míľnika v dejinách slovenského národa"; "výrazu hrdinstva našich národov",... atď. - spýtať dnešného dvadsaťročného /príloha - anketa/, či uverí, že SNP vôbec nebolo, že to je bluff. Uverí, uvidíte.

Niet veľa dôvodov veriť dejepisu. Celá spoločnosť berie s rezervou akékoľvek historické fakty novodobých dejín. Aj tie pravdivé, aj tie pozitívne, o ktoré sa vedomie našej spoločnej oprávnenosti na existenciu a na zaberanie tohoto pekného kúta zeme - môže pripieť.

Nebral som vážne takýto dejepis, - jeho dejepisných obroditeľov, národných vykupiteľov a osloboditeľov - ako ho ~~berú~~ neberú vážne ani dnešní maturanti. Takže nie som veru žiaden odborník. Ale poraďte mi, kde je tá kniha? Boli hádam napísané tie pravé dejiny za prvej ČSR? Alebo za Slovenského štátu? /A bol on takzvaný?/

Ák by ktosi raz mal presvedčiť mladých ľudí na Slovensku, aby sami seba, svoj národ a jeho právo na existenciu medzi národmi Európy brali vážne. Aby sa nenadchýňali všetkým nedomácim a nepohrdali tunajšími ľuďmi - a zaujímali sa o to budúce spoločné kam ďalej. - Bude potrebné začať od starých účtov. Vyspovedať zatajené, očistiť prikrášlené. Neuhýbať a neospravedlňovať. A potom možno... Čím neskôr sa to urobí, tým horšie, tým viac ľudí dospeje v tejto situácii, sformuje svoj postoj k tunajšej spoločnosti na základe súčasného stavu skutočnosti - neskutočnosti.

ANKETA - Čo si myslím o SNP

---

1. Bola to ozbrojená vzburá časti armády a obyvateľov proti nemeckým votrelcom, ktorí nútili Slovensko do spolupráce a do boja proti ZSSR - motivovaná pocitmi sympatií k boju ZSSR a celého sveta s fašizmom.
2. SNP je dosť zveličená udalosť z II. svet. vojny, kedy časť armády a obyvateľstva v okolí B. Bystrice povstali, aby tak vlastne "obrátili kabát" pred blížiacov sa Červenou armádou a zakryli tak fakt, že Slov. štát rozbil ČSR a bojoval po boku Nemecka proti ZSSR.
3. SNP bolo z Moskvy riadené povstanie komunisticky zmýšľajúcich alebo s komunistami sympatizujúcich obyvateľov stredného Slovenska, ktorého skrytým cieľom bolo pripútať časť nemeckých vojsk likvidovaním povstania - a tak vlastne obetovať povstalcov taktickým potrebám Červenej armády.
4. SNP je boj protinemecky orientovaných Slovákov z okolia banských miest/tradične protinemeckých/ - motivovaný národným odporom proti ponemčovaniu Slovákov a proti podmanovaniu si Slovákov Nemcami.
5. Nedôverujem súčasným tvrdeniam o SNP. Považujem ich z 90% za výmysly propagandy úplne deformujúce skutočnú podstatu a dôvod ozbrojeného povstania v auguste 1944.
6. Bol to boj čiastočne organizovaný a riadený z Moskvy a Londýna - pôvodne ale spontánna vzburá obyvateľov obcí, ktoré nemeckí vojaci perzekvovali a masovo vyvážali na nútené práce do Nemecka.
7. SNP bolo povstanie pokrokovým zmýšľajúcich Slovákov - evanjelikov proti klerikálnemu, s fašistami spolupracujúcemu katolíckemu Slov. štátu.
8. SNP bolo národným povstaním, smerujúcim k zmene spoločenského zriadenia. Bojovalo za socializmus a budovanie komunizmu u nás.

Zastavme sa bratia, veď sa oni stratia.

Prízrak Štefánky sa rozplýva ako staré časy /keď meno národného hrdinu mohlo byť skloňované takýmto spôsobom a na takej ustanovizni - ako by ste dnes chodili do samoobsluhy "Husačinec"/ otvára sa mi sibírska náruč Mierového námestia. Zabalím sa lepšie do šálu. Sto metrov široký rez pretal a rozdelil mesto v citlivom mieste, kde sa mohlo raz centrum, vtlačené do starého mesta otvoriť smerom k Slavínu. Teraz si to už ťažko môžeme predstaviť. Mimoúrovňová križovatka, rozľahlé zabetónované priestory, podchody Mierového námestia /pod rozľahlými zabetónovanými priestormi Mierového námestia sú, stavil by som sa, protiatómové kryty/ sa budú ťažko meniť, podobne ako ťažko sa bude celé mesto spamätávať z rezov a rán zasadených jeho atmosfére, pamiatkam a vôbec obyvateľnosti v rokoch 70-tych. Ale o tom inokedy; už je tu Šenkvičná, zdola sa ozýva spev. Míňam ďalší podchod, zatiaľ ešte iba tmavé jamy po oboch stranách cesty. Tá je už v tejto časti oveľa užšia a aj cez deň sa dá cez ňu pokojne prejsť. Bolo rozhodnuté, že tu bude frekventovaný veľkomestský uzol. Len či to pôjde. Mesto sa dá rozbiť a postaviť iné, ale čo obyvatelia? Tetky s nošami budú prebehovať cez cestu, na bežiacie pásy sa nevyškriabu ani za svet. Akí sú vlastne títo Slováci z hľadiska sociálnej štruktúry? Je jasné, že akási klasifikácia by bola možná. A bolo by možné z toho vyvodit' dôsledky: čo a v akej forme možno od nášho človeka očakávať. Čo mu je vlastné a čo importované. Čo mu je vlastné a čo importované. Čo je dočasný sociálny jav spôsobený umelou a nepriaznivou spoločenskou situáciou a čo sú črty trvalejšieho rázu. Od sociológie sa veľa pomoci Slovensko dosiaľ nedočkalo. A práve toto sebanepoznanie je dôvodom mnohých nedorozumení - okrem iného v spoložití Čechov a Slovákov. Dokonale odlišná história pred prvou ČSR, rozdielnosť kultúr i vplyvov, rozdielnosť mentality i prírodného prostredia, pítia, i toho, čo sa pije, - av našej sociálnej sfére hlavne rozdiel medzi prevažne vidieckym - na Slovensku, a prevažne mestsko-priemyselným typom spoločenského vedomia v Čechách. To všetko nezotrelo ani dlhé manželstvo z rozumu i z lásky. Aplikovanie sféry sociálneho vedomia českého spoločenstva na Slovensku a z toho vyplývajúce očakávanie a nároky na adekvátne reakcie Slovákov, sú spravidla ďalším nedorozumením a sklamaním. Tak tomu bolo hádam vo všetkých krízových situáciách - či to je rok 38, "Pražská jar" alebo Charta 77.

Čo to je ten vidiecky typ sociálneho vedomia? Máme predsa mestá a hlavné mesto so zreteľne mestským prostredím.

Psychológia vidieka je psychológiou tradície /konvencie/, rituálnych medziludských vzťahov a uzavretosti. Vidiecky človek si nezvykol na spoluprácu so spoločnosťou /spolupráca je podelenie si zodpovednosti za určitú úlohu - teda vedomé prijatie svojho dielu zodpovednosti/, je zvyknutý na atomizovaný svet, v ktorom sa spolupracuje iba s rodinou. Ostatní obyvatelia dediny sú skôr rivali, v najlepšom partneri pri kolektívnej zábave, svadba a pod. Ale v práci, v bežnom živote si človek musí vystačiť sám.

Iná situácia je v mestskej kultúre. Je charakteristi-

eká vysokou deňlou prácu a potrebu kolektívneho poľitu apo-

suvisí okrem iného aj so spôsobom chápania sociálnej

cká vysokou deľbou práce a potrebou kolektívneho pocitu spoluzodpovednosti za správne fungovanie spoločenstva. To je práve kameň úrazu slovenskej situácie. Spoločenstvo je naďalej vnímané ako vrchnosť, s ktorou sa nedá nič robiť a do ktorej neslobono zasahovať a masa jednotlivcov a rodín bez pocitu, že existuje iný významnejší dôvod pre spoločnú existenciu ak je ten, že žijú a pracujú v jednom štáte. Vieme však, že pre jemný mechanizmus modernej spoločnosti je nevyhnutné neustále korigovanie a záujem, kontrola a aktivita zo strany občanov. Bez spätných impulzov stagnuje, tvrdne a mení sa na čosi, čo nie je ani tradičná vidiecka spoločnosť /to sa už nedá vrátiť/ ani moderná spoločnosť. Vznikne životu dosť prekážajúce, mechanické a naprázdno idúce súkollie, ktoré iba imituje také typy správania, aké by nášmu stupňu priemyselnosti zodpovedalo /iniciatíva, kritika, súťaženie.../

Toto nie je spôsobené len atavizmami v správaní slovenského človeka. Ale to, že sa proti nim nevedie boj, ale svojím spôsobom sú posilňované /spoločnosť odmieta kritiku, odmieta i skutočnú, k podstate problému smerujúcu iniciatívu atď./ - robí z týchto mechanizmov správania vidieckeho typu spol. vedomia vážny problém. Moderný svet sa správa podľa zákonitostí seba vlastných. Pre jeho normálny chod - nielen sociálny, ale čoraz viac i ekonomický, sú potrební iniciatívni občania s veľkou mierou slobôd a potom i spoluzodpovednosti, s odvahou kritizovať; je výhodné decentralizované riadenie, vysoká spoločenská tolerancia odlišnosti a mnohé iné. Ignorovanie týchto zákonitostí je už dnes dlhodobé nemožné /jedným z dôkazov je súčasné Poľsko/.

Ale trochu som odbehol od problému budúceho užívania podchodov na Mierovom námestí. Vlastne to bola otázka, či projektanti námestia /a nášho života/ ale i užívatelia týchto odvážnych projektov poznajú našu spoločnosť. Myslím, že sociálna sebareflexia slovenskej spoločnosti je rovnako neznámou pevninou, ako historická sebareflexia. Náš človek sa tak ocitá nielen bez minulosti, v ktorú by mohol veriť - ale aj bez vysvetlenia často paradoxnej a protirečivej prítomnosti.

Navonok sme sa pustili do priemyselnosti Slovenska, obyvateľstvo miest a hlavne mladého hlavného mesta sa znásobuje, nad Dunajom visí moderná lávka, pozeráme televíziu, žijeme v konznom dostatku, pracujeme v profesiách sedavých alebo pri páse - odpovedajúci stupeň industriálnej spoločnosti. Máme pyramídu obrátenú na špici, areál Snov, najvyššiu budovu v republike. Chceme stavať rýchlodráhu, supernárodné divadlo, možno aj základňu na Mesiaci a slovenskú Babylónsku vežu. Ale nové divadlo je projektované s kapacitou adekvátnou dvojmiliónovej metropole, pre rýchlodráhu sa vraj má zbúrať aj to, čo ešte zostalo, slovenská televízia v najvyššej budove a s technikou na svetovej úrovni robí z ľudí idiotov Múricmi Beňovskými / a zo štátneho rozpočtu si robí dojnú kravu/. Priemysel likviduje znečisťovaním prírodu celého Slovenska a z Bratislavy robí mesto ohrozujúce život obyvateľov. Napriek mestskému spôsobu života /bez pohybu/ vystačí nám pokojne jediná verejná plaváreň otvorená šesťkrát týždenne po dve hodiny /ak by si chcel zaplávať každý Bratislavčan, prišla by nanho rada asi raz za 700 dní - ale buďte spokojní, nechce/, no a húpací most SNP - ako výstižne povedal jeden môj priateľ - nevedie nikam.

Všetky tieto a ešte tisíc iných paradoxov našej súčasnosti, súvisí okrem iného aj so spôsobom chápania sociálnej

skutočnosti - vlastným práve tomu tajomnému sociálnemu telesu obývajúcemu Slovensko.

To, prečo akceptuje alebo trpí takúto skutočnosť. To, prečo sa konzumnosť tak ľahko stala módom vivendi takmer náboženským /bratislavský Prior má dokonca akýsi "orloj", ako katedrála/, to, prečo sme ľahostajní k tomu, že sme poškodzovaní na zdraví my a hlavne naše deti, znečisťovaním - keď o podstate problému už často a pomerne otvorene píše bežne slovenská tlač. Veľa otázok nemá odpoveď.

Cesta k odpovediam na tento druh neznámych, ktoré sa budú musieť vyrátať, aby sa mohlo položiť rovnítko medzi Slovensko a súčasný svet - vedie cez zodpovedné a systematické sociologické skúmanie skutočnosti a uplatnenie jeho výsledkov.

Ak by som bol sociológom, robil by som to, hoci pre seba a priateľov. Ale nie som.

Jednorozmerný Slováč

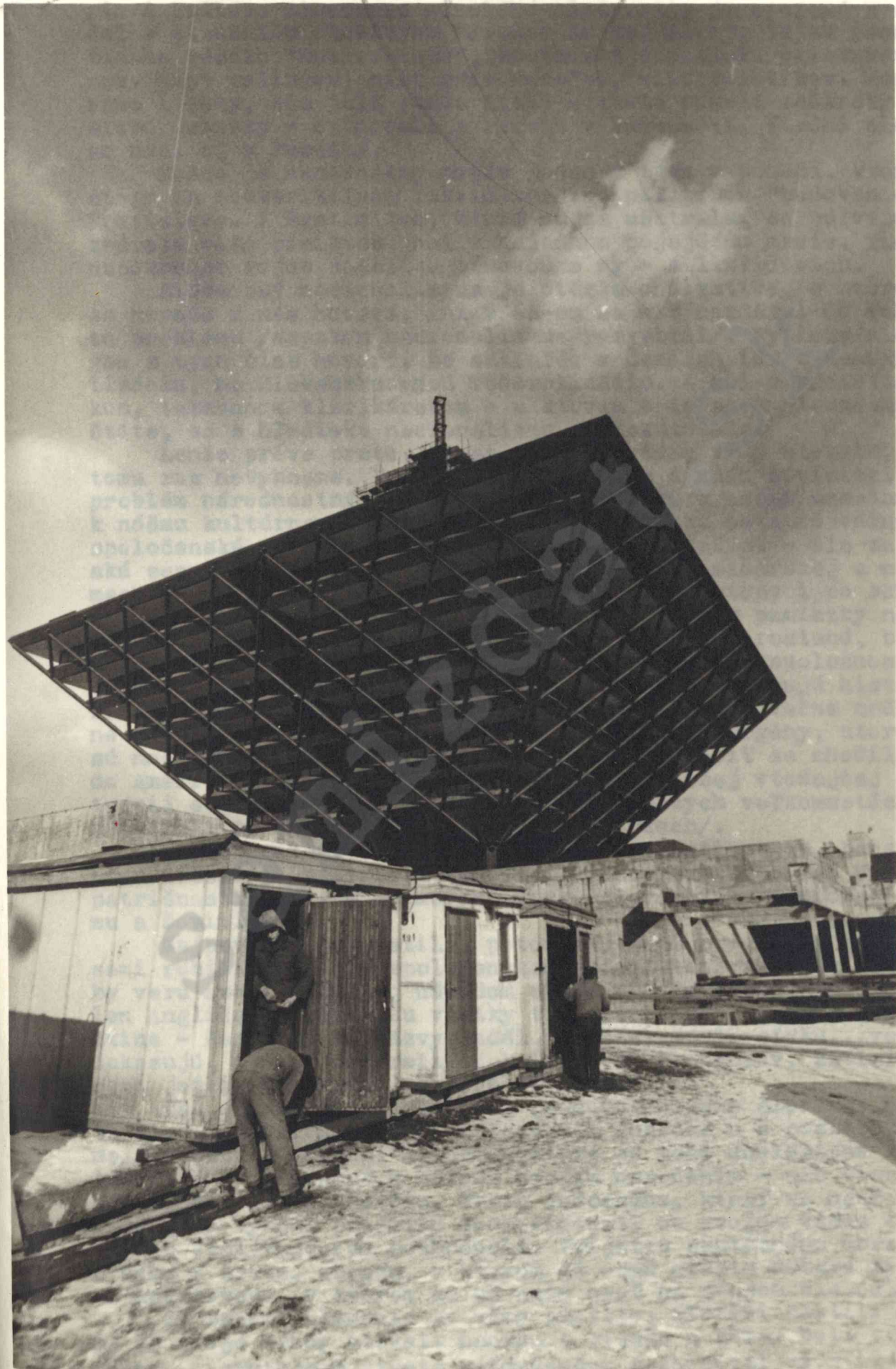
Míňam búdku "Hot dogs" nár. podniku Javorina /predtým aj "Párky v rohlíku", "Párky s rohlíkom" ale aj "Rožok s párkom"/ a Sovietsku knihu. Podľa mňa v malej preliščine sa rozprestiera po pravej strane staré mesto, s Maďarskou knihou vo svojom strede a vľavo neurčitá zástavba; centrum mesta s Českou knihou naproti Páriu. Za tým je Dunaj. To je územný stred mesta Bratislavy. Do Viedne je vzdialenosť 60 km, do Budapešti 200, do Žiliny 220 a do Prahy 350.

Pred nejakým časom som čítal Chalupeckého príbeh - rozprávanie o istom slovenskom umelcovi. Začína akoby popisom "miesta činu": "Prícestovať z Prahy do Bratislavy znamená prícestovať do inej zeme. Je to cesta zo západnej Európy do východnej. Reč ostáva takmer totožná - čeština a slovenčina sú len blízke dialekty. Ale ľudia, myslenie, zvyky, jedlá, krajina, architektúra - všetko je iné. Slovensko nie je tá zastatá zem, kam by sa posielali českí dôstojníci a úradníci z trestu, má rastúci priemysel, ľudové kroje sa nájdu už len na odľahlých miestach a Bratislava dávno nie je tou maďarsko-židovsko-nemeckou Pozsony, kupeckým mestom a takmer predmestím Viedne, ktorým ešte pred polstoročím bývala. Veľkolepý Dunaj ňou preteká naďalej a otvára ju do ďalekého sveta... Univerzita, opera, koncerty, kaviarne a mnoho elegantných oblekov; a na uliciach, na trhu, v krčmách prostí ľudia, ktorí stále zostávajú dedičkami. ... Čechy sú krajina uzavretá horami, aj Praha leží v kotline a Česi sami sú uzavretí a nedôverčiví racionalisti, ktorých nebezpečný humor zrodil Švejk. Slovensko má svoje vysoké hory a pod nimi začína Podunajská nížina, šira ako more - a Slováci sú tiež otvorení svetu, dôverčivejší a optimistickejší. Sme tu na poludníku Varšavy a Budapešti..."

Tento pekný úvod ma zaujal okrem iného tým, že tam k všetkým tým krásam chýba už len ten pojem. Pojem strednej Európy. Stredná Európa - to je ten poludník Varšavy a Budapešti. Stredná Európa, to je zvláštne prelínanie - umožňovanie a oslabovanie kultúr slovenského, germánskeho a maďarského pôvodu, ktoré existovalo napriek všetkým nepätiam a konfliktom dlhé stáročia. A práve mesto, ktorým prechádzam je uzlom kontaktu týchto troch kmeňov. Vzťah týchto troch síl vytvára fenomén strednej Európy. Prišlo k nemu v dobách, keď ešte súčasné nacionálne poňatie národa neexistovalo. V minulom storočí sa ale zo západu rozšírila predstava nacionálnej, národnej koncepcie spoločnosti. Zhrubamožno povedať, že ide o koncepciu štátneho útvaru, ktorého členom sa človek stáva narodením sa - ako Slováč, Čech alebo Francúz /teda bez úsilia a dedične/ a nie prijatím cieľov spoločenstva, spoločného záujmu a zodpovednosti. Toto poňatie bolo prijímané aj našimi národovcami na Slovensku /mnohí z nich študovali v Nemecku, v ktorom takéto chápanie štátu vyložil Herder a ktoré bolo nevyhnutné pre národné zjednotenie Nemcov/. No pre Slovensko, ležiace v sieti vplyvov, kontaktov a súvislostí - v tesnom stredoeurópskom centre je takéto koncepcia chybná.

Dnes sa už celý svet stáva prepojeným a tesným centrom, a nacionálne chápanie štátu ustupuje, stáva sa už prežitkom prekážajúcim pozitívnemu rozvoju. Tento spôsob štátnej kon-

Vitkoč, Kana, Kana, Jan Čech, r. s. Kuba, r. s. Kuba, J. s. Kuba, J. s. Kuba

cepcie stál pri kolíske všetkých vojnových kataklizmov storočia. Na Slovensku tiež z neho nepovstalo nič dobré. História i kultúra Slovenska minulého tisícročia je spojená s osudmi a situáciou okolitých národov do tej miery, že ak poodtíneme všetko "neslovenské", zostaneme v pozícii prístahovancov. Niet maliarov, niet spisovateľov, niet politikov. Zbúrame i domy, kde žili /teda žili! - ibaže písali maďarsky alebo nemecky - študovali a bývali v Budapešti, Viedni alebo hoci aj v Paríži/.

Možno je nacionálny motív jeden z tých v pozadí, ktoré stoja za neuveriteľnou likvidátorskou politikou "budovania" Bratislavy. V Bratislave, ktorú vojna ušetrila, sa po vojne zbúralo viac pamiatok, než v nejednom bojujúcom meste. Tie napokon po vojne začali s obnovou a my - s likvidáciou.

Slovenský nacionalizmus je otázka chúllestivá, o ktorej sa nerado u nás hovorí. Ani v 68-om sa nik nepúšťal do tohto problému /napokon nacionalizmus rozkvitá/. Typický slogan z tých čias hovorí, že zatiaľčo v Čechách ide o demokratizáciu, na Slovensku chcú federalizáciu. A ani o fašistickom, takzvanom klerikárskom - a ktovie ešte akom Slovenskom štáte, sa z hľadiska nacionalizmu nediskutovalo.

Lenže práve preto, že sa od tejto témy vždy utekalo, sa tomu raz nevyhneme. Problém nacionalizmu a snia súvisiaci problém národnostných menšín, ale i vzťahu k našim susedom, k nášmu kultúrnemu dedičstvu sa, podobne ako ostatné vážne spoločenské problémy, Slovenska, môže sa odsúvať - ale za akú cenu? Možno urobiť amputáciu židovstva, maďarskej a nemeckej kultúry i obyvateľstva, možno zakryť stopy i po skutočne slovenskej tradícii, možno zbúrať všetky pamiatky na takúto minulosť. Za cenu, že telo prirodzene narastené, bude okýptované. Telo histórie, kultúry a vedomia spoločnosti bude bez týchto dimenzií /ktorých vznik a vývoj majú historický dôvod a logiku/ - bude ploché, chudobné, večne nedplné a bez koreňov - ale zato bude mať len tie orgány, ktoré sú naše /hlavne asi brucho - lebo rukami robiť sa chodilo do Ameriky a slovenské mozgy - adekvátne našej vtedajšej situácii samozrejme vždy študovali v európskych veľkomestách a tvorili vo vtedajších kultúrnych jazykoch/.

Spoločenské vedomie namiesto otvorenosti svetu, bohatstvu tradícií, pestrosti tendencií a pocitu európskej spolupatričnosti dostane primeranú dávku slovenského nacionalizmu a šovinizmu.

Najprv sme pripustili, potom vnútorne prijali a napokon sami robili na našom spoločenskom vedomí také amputácie, aké by veru sekli žilou aj národom oveľa väčším /ozaj - prečo len Angličania nezakážu všetky tie francúzske slová v angličtine - často sú to názvy jedál, termíny spol. styku...veď dokazujú, že ich prebrali od kultúrnych Francúzov, zatiaľčo sami jedli ešte rukami surovú divinu?/.

Tak sa uskutočňoval ideál jednorozmerného Slováka. Bytosti s nedôverou a nepriateľstvom k susedom a s pocitom menejcennosti k Čechom. Bytosti, ktoré sa teda dostatočne zaslúžila o príslušnosť k národu svojím narodením - nič viac od nej nik žiadať nemôže. Tvorca čudesného, ktorý sa naučil radšej sa vyhnúť prijatiu zodpovednosti na svojom údele a z toho vyplývajúcich rozhodnutí. Prijatiu skutočného obrazu o sebe a svete, obrazu, v ktorom už nemá miesto detská lyrika národovcov, v ktorom sa už nemá hrať na svojom piesočku.

Za takéto kľamanie sa vždy platilo. Slováci platili tým, že svoje hrady stavali naozaj z piesku a základy boli vzdubné. O skutočnom živote každodennom rozhodoval vždy akýsi tútor. Raz Rus, raz Čech, raz Maďar, raz Nemec. Vrchanosť sa

menila, len Slováci zostávali stále rovnakí, vždy oslobodzovaní. Ak ktosi radšej zostáva v snoch, ilúziách, v lyrike a nádejách, vždy sa už nájde ten, kto napíše prózu všedného dňa a nádeje zachová zase len nádejami.

Samizdat.sk

Časť IV.

O rozhodovaní, ktorým začína zametanie pred vlastným prahom /krycie téma - jazyk/

Sneh vŕzga pod nohami. Mám ešte dnes pred sebou pracovné povinnosti. Našťastie svoju prácu si môžem urobiť kedykoľvek chcem, a tak by som sa ešte najakú hodinku mohol poprechádzať. Ale kam? Vľavo je Obchodná - úplne rozbitá - tam je žalosť pozrieť. Idem teda rovno okolo veľkého Batzu, doľava námetím SNP. Sochy sú osvetlené a večné ohne blčia ako veže Slovnaftu. Mínam hlavnú poštu a zastavím sa chvíľu pri kine Pohraničník. Dávajú "Bedárov". Čítam si program: "Hop a je tu lidoop", "Môj brat má príma brata", "Ja už budem hodný dedečko". Dočerta, ale dostáva tá slovenčina. Nie dosť v novinách, ešte aj v programoch kín. A aká to bola kedysi vojna za slovenčinu. To bol dôvod nespokojnosti, snáh po oddštiepení politickom i kultúrnom. Čítali ste Kerouasca "Na ceste"? Vyšlo to v dobrom preklade a malom náklade - možno len preto, aby sa zákony džungle rozšírili aj medzi tých, čo sa vyhýbajú Prioru a nemajú radi kečup ani citróny ani nejedia banány, nemajú radi ani mak ani džinsy a nenosia ani topánky. Keďže federatívna hranica prepustila len odrobinky z tých málo výtláčkov, ani som sa nepustilo boja. Po čase som ale Kerouasca dostal do daru. Po prečítaní ma ovládol pocit /okrem iných pocitov/, že táto kniha by do slovenčiny asi nemohla byť preložená. Slovenčina nemá takýto "metajazyk", ktorý nie je dialektom ani argotom - ktorý je preste spôsobilý vyjadriť atmosféru beatnickej biblie. Niežeby sme bez Kerouasca v slovenčine u nás nevydržali. Ale je to hrozivá pravda, týmto jazykom myslím - teda aj moje pojmové myslenie, schopnosť abstrakcie, predstavivosť, všetky moje myšlienky - v sebe i nahlas - sú možné len v dimenzii tohto jazyka.

V každom jazyku postupne, denným užívaním, vzniká jeho aktuálna, živá podoba. Táto je obchacovaná z rôznych "podmnožín" národného kolektívu - tu a tam sa vžije čosi od motoristov, od školskej mládeže, niečo zo športu... preste jazyk pulzuje v rytme doby - bezva, samoška, u Fašistov, Mafia /marx.len.fil./, šabľa... desiatky, stovky ďalších, často vtípných, výstižných. Lenže... lenže slovenčina odmieta prijať tieto potoky a riečky - z ktorých sa môže zliat veľtok jazyka na úrovni európskych jazykov. A tak, aj keď živý jazyk vzniká a vzniká - nie je vpustený do literatúry, do masovo-komunikačných prostriedkov. Zostáva sociálne alebo územne lokálnym javom. V súčasnosti sa naša slovenčina navyše stala bojiiskom ideologických bojov. Už len to jej chýbalo! Práve v dobe, keď kultúrnosť nás dosiahla úroveň umožňujúcu a vynucujúcu si vznik neformálneho jazyka, začali denne denne v tlači - ale vlastne všade na verejnosti, aj v bežných pracovných rozhovoroch fedrovať namiesto slovenčiny novoreč. Novoreč je nadnárodný problém, šíri sa všade, kde ide o centrálnu ovládnutie a manipulovanie vedomia ľudí - na záseade - akým jazykom myslíš, tak myslíš. Nie je to náš špecifický problém, preto sa týmto lingvistickým fenoménom E4 nebudem zaoberať. Bužnenie novoreči však u nás komplikuje vlekú chorobu "neživého jazyka". /A opačne, formálny jazyk "podľa predpisov" môže ľahko a bezo zvyšku prejsť v novoreč./

Jazyk je už svojou podstatou zviazaný s národným kolektívom ako celkom - nemôže vzniknúť v skupine intelektuálov,

Zo zbierok Slovenského národného múzea - Historického múzea v Bratislave

umelcov, opozíčníkov alebo iných chuligánov - to sú iba žriedla, ktoré by mali spolu s ostatnými - každé podľa svojej sily - presakovať do hlavného toku jazyka. Našťastie, jazyk nevzniká ani v skupinách byrokratov, komunistov alebo dôstojníkov - aj keď k propagácii majú vyspelú mašinériu masovej komunikácie od označenia toaliet až po nočné reklamy a názvy filmov v režii programe kina Pohraničník.

Jazyk je celonárodná summa - s tým sa nedá tak ľahko pohnúť ani dopredu ani späť.

Slovenčina sa stiahla do úkronia. Vrátili sa časy kuchynskej slovenčiny - keď ňou bolo možné hovoriť len doma, na verejnosti sa užívala maďarčina, nemčina alebo latina. Na verejnosti sa slovenčina ako živá reč dnes užíva len s povolením a v bezpečných dávkach. Máme tu zase časy, keď je divadelné predstavenie vypredané aj na rok dopredu - vlastne len kvôli občasnej jazykovej neviazanosti. Spomeňme Lassicu a Satinského, ktorí v oných rokoch mali takmer každý gag založený na bežnom bodyčkovaní slovenčiny - čo divákovi pripadalo veľmi odvážne, rebelské a až politicky významné. Napokon - bolo to tak. Ale vráťme sa k dnešku. Slovenský jazyk verne odráža našu slovenskú súčasnosť a zároveň je účtom za našu národnú minulosť. Svedčí o konzervatívnej, novoty neobľubujúcej vidieckej väčšine, ktorá existuje a bude existovať i v budúcnosti. Buďe takou akouž je /v podstatných črtách len pomysly meniacou sa/ napriek úsiliu intelektuálov, politikov a ostatných - pokrokových alebo reakčných. Z falšovania pravdy o Slovákoch a Slovensku sa nedá k žiadnej novej koncepcii. Dnes je potrebné odložiť ilúzie a uvidieť sa čo najobjektívnejšie - aj cez pravdivé vídenie minulosti i súčasnosti, bolesti i šancí. Nie je ona /slovenská spoločnosť/ už také detská, že by potrebovala dohľad učiteľa alebo bachára /podľa situácie/ a sni láskavého otca, ktorý pohladí, poteší, uspávanku zaspieva.

Dospievania začína otázkami svetu okolo, dospelosť - schopnosťou prijímať odpovede.

Prijatie zodpovednosti za svoju súčasnosť a budúcnosť - takéto rozhodnutie nerobí čav - to môže urobiť len jednotlivý človek, alebo povedzme - čav jednotlivcov. Rozhodol si sa tu žiť? Chceš tu žiť so VŠETKÝMI týmito ľuďmi na Slovensku? Z najhlbších úvah ma vyrušil akýsi hluk. Aha - v tmavom vchode Pohraničníka jebe mladý slovenský párik - ťahám sa radšej ďalej. Za Grandkou zabočím na Dunajskú, pomysly sa bližšie k domovu, v ktorom bývam. Ej, boďaj ťa, už je veľa hodín. Ale to nič, do jedenástej to všetko stihnem. V bráne mŕňam neznámeho muža a hneď sa aj obzerám, kde to vyložil. No jasné. Na obľúbené miesto - pred moje dvre. Musím konečne vymeniť žiarovky, je tu tien - to pritiahne každého. Beriem teda najprv lopatku a odškrabnem ešte pariacu sa šabľu od zeme aj so snehom. Potom už beriem odhrňač a začínam čistiť tridsať metrový chodník pred svojím domom. Robím to dôkladne. Hneď človek zabudne na všetky problémy a špekulácie. Aj z iných častí ulice sa ozýva pravidelné škrabkanie domovníkov. Napokon dorazím na koniec chodníka svojej zóny. Všetok sneh je teraz zahrnutý za okraj chodníka na ceste. Do rána stopro bude naspäť - odhrňovacia služba ťadeto preletí s pluhom a navrší na chodník nielen "môj" sneh, ale aj sneh z cesty.

Skoro ráno sa bez frflania, rovnako dôkladne, spolu s ostatnými domovníkmi celého mesta, pustím do práce.

PAVOL ORSZÁGH

Tieň. Chamraj

1/
Tieň Chamraj
koreň s dúhovým kovaním.
Z neistoty zehraj!
Mäsom, dušou, chambím.

2/
Hlas tichne chladom pretkaný.
Či poslušnosťou? Strachom?
Napíšte báseň! Poctou sprznení...
V erbe s kráľom Sarti hlavom.

3/
Krv chladne v plytkých korytách.
V noci dutým hlasom kvíli.
Prekvapením prasklo pero v hodinách.
Deň pokorne sa k noci chýli.

4/
Je ťažké vnaďiť masným motúzom.
Tkeť v perlách z pavučiny sieť.
Je ťažké učiť pravde kladivom
a v strachu o život sa prieť.

5/
Štipľavosť korenín
zo špičky jazyka.
Mosadzaným kovaním
prosí - a zamyká...

6/

Tak či tak je v mojej duši chaos.
Opité rýmy kračnú do ticha.
A z odplaty ma zradne vodi za nos
ukrutná sladkosť. Kráska morbična.

7/

Dám svoje ranné predpovede
zaklínadlám k lacnej apovedi.
Dám hluché tóny kurve - tebe...
Budeme traja. On a ty.

8/

Nech sa všetky deti sveta
spoja v jeden nekonečný šik!
V ošiale sprostoty máva ruka -
v limuzíne mizne bolševik.

9/

Zas Chamraj blúdi lažne letom
stečený z nočných výpadov.
Na predlaktí má večným perom
tvár srdca s pružnou tetivou.

10/

Zástavy. Sláva. Čierna niť.
Zas bude treba v tichu žiť?
Dve štíhle, zdravé kopytá.
Tvár lacným plátnom prikrytá.

11/

Štepárskym nožom z jazyka

vyrež jemne citáty klasika.

A do tiche zazneli jeho výprdy -

Za výstavbu a za zásluhy...

12/

Čierny havran drieme v poli.

Bolí ho to, čo nás bolí.

V dlhej zime sme tu spolu -

bezmocní - a nemí k tomu.

13/

Básnici hynú v stádach poslušnosti.

Poslušní z poslušnosti slov.

Smejú sa vtedy, keď v nich kvíli

Tieň Chamraj - znásilňovač snov.

INTERVIEW: SALVADOR DALI

/Rozhovor so Salvadorom Dalim urobil Luis Permanyer, redaktor denníka "La Vanguardia"/

P: Aký rozdiel robí Dali medzi erotikou a pornografiou?

Dali: Erotika je niečo božského, lebo Eros je boh. Pornografia je niečo neľudské, niečo nehodné človeka, približujúce sa zvieraciemu.

P: Morálne merítko?

D: Nie! Morálka nie je merítkom, podľa ktorého by sa dala merať erotika a pornografia. Ľudia miešajú tieto pojmy, pletú si ich. Je to neznesiteľné, ale neprekvapuje sa to. Ľudia serejú a štia do jedného klozetu, aj keď sú to v zásade dve rozličné veci. Načrtnem splachovací klozet, ktorý je inšpirovaný svojou erotickou etikou: Sere sa do papule jedného delfína a štia sa do papule druhého delfína.

P: Tak otvorene ste v minulosti nehovoril. Ste skutočne presvedčený o tom, že obmedzenie tvorivej slobody prepožičiava umelcovi väčšiu výrazovú silu - tak povediac z protestu?

D: Potom ho to zaväzuje hľadať prirovnania, metafory, aby vsugeroval erotiku, ktorá je oficiálne prísne zakázaná. V čase inkvizície bolo nemožné zobrazovať penis; ale aj z tých čias sa zachovali obrazy, ktoré obsahujú výslovne sexuálne symboly. V tej dobe muselo umenie niesť tisíckrát ťažšie erotické bremeno, ako dnešné umenie.

P: Je erotika hlavný zdroj vašej inšpirácie?

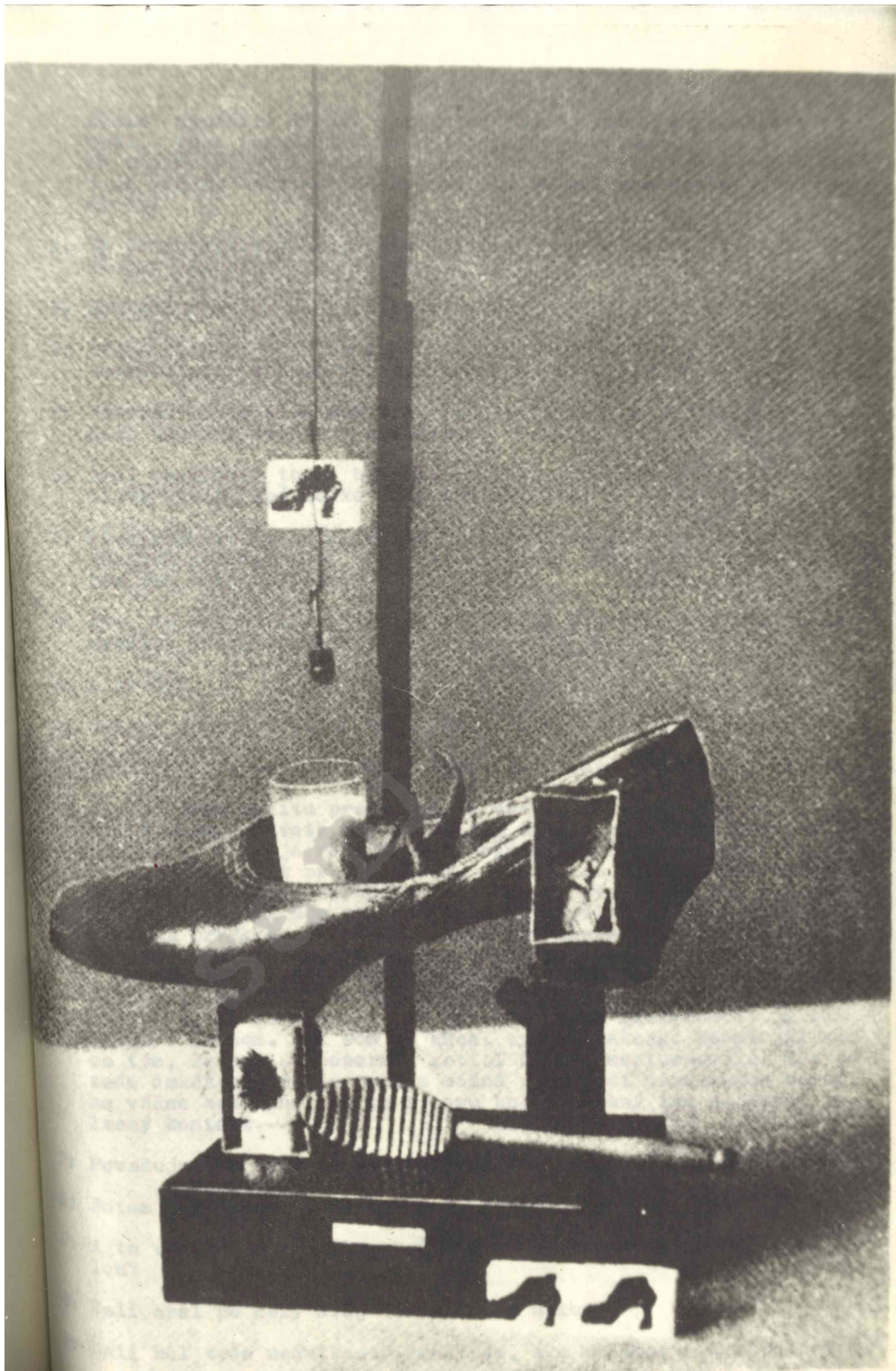
D: Sú dva zdroje: sexuálny inštinkt a strach zo sarti. Z toho predsa vychádza aj Freud.

P: Kedy umelec Dali objavil erotiku?

D: Väčšina ľudí pocíti erotiku najprv v srdci alebo v hlave, alebo v žalúdku. Do mňa vtrhla erotika laktom. Bol som ešte malý chlapec. Bola letná noc, spieval slávik. Chystal som sa predviesť našej slúžke exhibicionistické divadielko. Rodičia boli v kine. Po večeri som predstieral, že som zaspal v jedálni, hlavu som si položil na dlaň a lakeť na stôl. Nočnú košeľu som si upravil tak, že slúžka pri odpratávaní zo stola musela vidieť moje pohlavie. Ale stalo sa, že pod mojím laktom bola chlebová omrvinka, špicatá ako ihla. Bolesť bola neznesiteľná, ale musel som predsa, keď prišlo dievča, ostať sedieť celkom bez pohnutia a znášať niečo ako silný elektrický šok, ktorý mi takmer ochromil ruku. Bol to pocit, ako keby tá omrvinka vnikla do môjho lakta. V tom momente zaspieval slávik. Od tej doby sa automaticky dotknem toho miesta, keď mám pri seste nejakú erotickú víziu.

- P: Predtým, ako ste naviazali kontakty so surrealistami, neod-
zračkovali vaše obrazy žiadne erotické vplyvy.
- D: A napriek tomu existujú, aj keď nie v takej jasnej forme.
Chcel by som Vám to objasniť na príklade. V "Historii ka-
tedrály" cituje Fulcanelli výrok Anny Anglickej: "Radšej
mŕtva ako zneuctená!", čo je tu zobrazené ako kôš naplne-
ný hermelínom. Tento kôš má pod elektronkovým mikroskopom
tú istú molekulárnu štruktúru, ako ten, čo som namaľoval
ja. Obraz "Kôš na chlieb" vznikol, keď som bol ešte veľmi
mladý. Obhajuje nevinnosť chlebového koša. Chcel by som
poukázať na to, že pre mňa sa erotika zakladá vždy na tom,
čo označujem ako "amour courtois" stredovekých trubadúrov
/dvorná láska - pojem z 12. storočia. Myslí sa tým láska,
pri ktorej sa vedome upúšťa od jej naplnenia, pretože sa
verilo, že napätie vyplývajúce z uctievania a nenaplnenos-
ti povznáša, zušľachtuje a vylenšuje charakter./ K tomu
sa viaže krásna historika, ktorú som zažil v New Yorku. išlo
o živé vysielanie televízie pod vedením herca Yula Brynne-
ra. Dostala som otázku, či "amour courtois" bola naozaj
taká platonická, ako sa píše v knihách, čomu som okamžite
začal protirečiť a vysvetlil som, že pri tom mnohokrát do-
chádzalo k silným erekciám. Brynner mi dal znamenie, ktoré
ma malo umlčať, ale ja som začal rozprávať o množstve vecí,
ktoré som vedel o erotike. No, a druhý deň vysielanie odpa-
dlo.
- P: Francúzsky básnik Robert Desnos Vás uviedol do skupiny su-
rrealistov. Chytil Vás za ruku a doviedol do svojho domu.
Prečo veríte, že s Vami chcel vliezť do postele, ako ste
neskoršie tvrdili?
- D: Keď Vás básnik, ktorý je pod vplyvom drog, chytí za ruku a
musíte s ním bežať celým radom dlhých chodieb, poviete si
logicky: tento typ chce len niečo odzadu. V spálni upadol
na chvíľu do tranzu - nie som si istý, či do pravého, ale-
bo do ľavého - a vysvetlil mi, že je teraz Robespierre, a
musí mi objasniť priebeh Francúzskej revolúcie. To bolo tak-
mer horšie, ako to, čoho som sa pôvodne obával. Ale zrazu
Desnos povedal, že je unavený a ide si ľahnúť. Ukázal mi
ešte cestu von, a ja som odišiel bez toho, že by sa niečo
stalo.
- P: Povedali ste kedysi, že všetci surrealisti sú banda peder-
rastov...
- D: Presne. Predstavte si, že sme všetci pederasti, alebo les-
bičky...
- P: Je iná vec, keď by to niekto mohol byť a iná, keď to nao-
zaj praktizuje.
- D: Určite. Ale v tej skupine surrealistov, ku ktorej som vte-
dy patrila, bolo viac praktizujúcich, ako mi bolo milé.
- P: Mená?
- D: Nechcem nikoho menovať.
- P: V tom čase ste pre časopis "Surrealismus v službách revoc-

Zo zbierok Slovenského národného múzea - Historického múzea v Bratislave

lúcie" napísali článok s titulom "Sen", ktorý surrealisti napadli. Text považovali za pornografický./Článok opisuje Daliho zámer zviazať 12-ročnú Dulitu. Matka dievčaťa, čierno oblečená vdova, zatúbená do Daliho, je pripravená spolupôsobiť pri čine./

- D: Za pornografický ho považovali len tí surrealisti, ktorí boli členmi komunistického strany.
- P: Louis Aragon sa nad tým pohoršoval.
- D: Práve Aragon! Stal sa z neho zatrpknutý puritán, ktorý v mene surrealistov podpísal prehlásenia, k čomu ho nikto nepoveril.
- P: Pohoršoval sa tiež nad tým, že ste si pri nejakej oslave ovesali smoking nádobami s mliekom.
- D: Áno, považoval to za bezočivosť, plývať mliekom na surrealistické dielo, keď toľko detí trpí hladom.
- P: Niektorým svojím dielam ste dali mená ako: "Veľký onanista", "Fantóm sex-appealu" atď. Nie sú tieto tituly oveľa erotickejšie ako samotné diela?
- D: Áno, to priznávam. Všimnite si, že tu ide vždy o sexuálne perverzity mojej fantázie.
- P: A prečo?
- D: Celkom jednoducho: obyčajné sviňačiny sa mi nepáčia.
- P: Mohli by ste nám vysvetliť tematiku obrazu "Veľký onanista"?
- D: Je to odraz pocitu previnenia v tvári, v ktorej častým onanovaním uhasol život: nos sa dotýka zeme a z pokožky vyrastá ohavný vred. Moja rodina mi od rannej mladosti vstúpila, že sa nemá chodiť k prostitútkam, pretože sa človek môže nakaziť strašnými pohlavnými chorobami. Tak sa stalo, že som začal onanovať a nemohol som zbierať žiadne sexuálne skúsenosti. Keď som bol prvýkrát v Paríži, sadol som ihneď do taxíka a spýtal som sa šoféra: Poznáte nejaké bordely? Všetky, odpovedal mi. A ja som ich tiež všetky navštívil. Aspoň tie, ktoré on poznal. Jeden po druhom. U každej prostitútky som vykonal ten istý rituál: Musela sa postaviť do jedného rohu miestnosti, ja som ostal v druhom. Tak som sa chcel vyhnúť nákaze. Uspokojil som sa tým, že som sa pozeral, zatiaľ čo ona masturbovala. Tým je teda dokázané, že je celkom možné pociťovať mimoriadne sexuálne vášne bez toho, že by k tomu bol potrebný ten najmenší telesný kontakt.
- P: Považujem to skôr za voyeurizmus.
- D: Potom som voyeurom nezvyčajnej kvality.
- P: A to všetko sa zmenilo, keď ste sa zoznámili s Vašou ženou Galou?
- D: Dali spal po celý svoj život len s Galou.
- P: Dali bol teda nedotknutý pred tým, ako sa zoznámil s Galou?

D: Tak je to.

P: Nebol to komplex z toho, že ste zistili jedného dňa pri kápaní, že Váš penis je oveľa menší, ako penisy Vašich priateľov?

D: Áno, a preto som aj veril, že som impotentný. Vspomínam si na to, ako som raz čítal knihu, v ktorej bolo popisované, ako muž vniká do ženy. Stálo tam: "Ozval sa zvuk, ako keď sa otvára melón vidličkou." A ja som si povedal: s takým malým ako máš ty, sa nedá otvoriť žiadny melón. Neskôršie som sa dozvedel, že sa to dá robiť aj odzadu. Bola k tomu potrebná silná erekcia, ale aj tak to bola pre mňa vyslobodzujúca správa. Najviac som sa bál predstavy, že telo ženy by mi kládlo podobný odpor ako kôra melónu. Ale autor chcel popísať len zvuk.

P: Zhráme to: Dali bol nedotknutý na základe komplexu, že je impotentný a bojí sa pohlavných chorôb.

D: Po prvé: tak impotentný predsa len nie som. Považujem sa vlastne za dieťa šťasteny, pretože len impotentom sa podarí vytvoriť niečo veľké, ako napríklad Napoleonovi. Nezapadnite, že potentní sa väčšinou obmedzia na to, aby plodili deti a nič viac...

Po druhé: Priznávam svoj hrozný strach pred pohlavnými chorobami. Na klavíri v mojom rodičovskom dome nechal otec nápadne ležať lekársku knihu s fotografiami, ktoré nenechali nikoho na pochybách o strašných následkoch pohlavných chorôb. Bol som zdesený. Mój otec bol toho názoru, že každá španielska rodina by mala vlastniť takúto knihu. Picasso raz zistil, že jeho syn Pablo chodí za prostitútkami. Viete, ako reagoval? Namaľoval smrtihlava a prispensil ho chlapcovi rozparok.

P: Takže ste skutočne trpeli sexuálnym strachom, kým ste stretli Galu?

D: To už boli viac menej nútené predstavy. Aj keď sa jednalo o strach, ktorý bol spojený s príjemným pocitom.

P: Gala sa objavila v r. 1929 v doprovode svojho muža, básnika Paula Eluarda a iných surrealistov. Boli ste ňou nadšený. Druhý deň vašej známosti ste si cholili podpažia a namaľovali ste si ich na modro, pomaľovali ste sa rybacími chvostami, zavesili ste si prelový náhrdelník a pravé ucho ozdobili jazmínovým kvetom. Dosiahli ste, čo ste chceli?

D: Myslím si, že v prvom momente som u nej vyvolal len hnus. Ale netrvalo to dlho, kým sa dostavil úspech.

P: Čo sa Gale hnusilo viac: Dali, alebo obraz, na ktorom práve pracoval?

D: Bezpochyby obraz. Bol som vtedy ešte celkom pekný.

P: Prečo ste na obraze namaľovali človeka, ktorý sa posral do nechavíc.

D: To bola náhoda. A ako keby predtucha. Presne 5 dní po tom, čo som to namaľoval, sa to isté stalo môjmu otcovi.

- P: **Malo to skutočne niečo spoločné a tématikou obrazu?**
- D: **Tráviam hodiny a hodiny pred plátnom, až sa objaví nejaký obraz, to znamená, až jasne vidím, čo musím namaľovať. Je to ako zjavenie. Právý automatizmus.**
- P: **Prečo práve aristokrat, Markýz de Noailles, kúpil také odpor-
né dielo?**
- D: **Čo sa týka výkalov, aristokrati nepocitujú spravidla žiadny odpor.**
- P: **Komu alebo čomu za to vďačíme podľa Vašej mienky?**
- D: **Markýzovi de Sade. A zvlášť vyvinutému zmyslu pre rafinovanosť s ktorým sa človek často stretne v tejto vrstve spoločnosti.**
- P: **V emigrácii ste už namaľovali erotické obrazy, ale viac a viac
religiózne a historické motívy - prečo?**
- D: **Z jednoduchého a silného dôvodu: chcel som sa vrátiť do Španielska.**
- P: **Z Vašej surrealistickej periódy pochádza známy objekt: Galina topánka s ochlpením, erotickou fotografiou a vlažným mliekom. Má táto zostava nejaký význam?**
- D: **Mlieko muselo byť vlažné, lebo také ho rád pijem. Ochlpenie a fotografiu som pridal automaticky. Nemá to žiadny zvláštny význam.**
- P: **Majú barle, ktoré sa často objavujú na Vašich obrazoch, nejakú sexuálnu symboliku?**
- D: **To nemôžem poprieť. Znamenajú impotenciu, slúžia predsa ako opora pre niečo, čo sa inak neudrží vzpriamené?**
- P: **A tie neprirodzene predĺžené ovisnuté údý?**
- D: **Taktiež. Sú to falické zobrazenia. Dajú sa interpretovať ako uskutočnenie želaní.**
- P: **A tie malátne predmety, podobné penisom v kludnom stave?**
- D: **V Paríži som sa raz zúčastnil jednej orgie. Bolo mi nápadné, že väčšina mužov nemala žiadnu erekciu...**
- P: **Možno z vyčerpania.**
- D: **Nie, nie. Nikto nemal erekciu a te na mňa veľmi zapôsobilo. Táto zriedkavá vízia ma inšpirovala. Predstavte si, že tí ľudia aj napriek tomu onanovali, čo na mňa zapôsobilo oveľa silnejšie ako zvyčajné číslo.**
- P: **Zúčastnili ste sa na májovej revolte v r. 1968 a navrhli ste, aby sa zerotizoval celý rad sterilných a nudných kultúrnych inštitúcií, ako napríklad UNESCO.**
- D: **Sorávne. Navrhoval som, aby sa tam ukazovali krásne dievčatá. Tieto, umiestnené po vitrínach v kanceláriách a na chodbách,**

by stimulovali návštevníkov a zamestnancov na rovnakú vlnu.

P: Vráťme sa k maľovaniu. Váš "Hyperkubický Kristus" je takmer zmyselný. Z akého dôvodu?

D: Keď budete čítať pojednanie od Juana de Herreru, staviteľa kláštora Escorial, zistíte, že kubická štruktúra tohoto zázračného diela je to najerotickejšie, čo bolo v dejinách architektúry vytvorené.

P: Prečo?

D: Pretože je v tom niečo inkvizitorské. Každý druh utláčania budí automaticky zmyselnosť a slasť.

P: Považujete svoje literárne práce za erotickejšie ako Vaše obrazy?

D: Spisovateľ Dali je oveľa lepší ako maliar Dali.

P: Kto bol podľa Daliho najerotickejší maliar v dejinách maliarstva?

D: Velasquez.

P: Narádzate na "Venušu so zrkadlom"?

D: Nie. Myslím tým na celé jeho dielo. Velasquez vedel najlepšie namaľovať to, čo je najerotickejšie: mäso, nos, pery, tváre...

P: Keby žil Velasquez v slobodnejších časoch, a nie v takej puritánskej dobe, maľoval by viac nahoty?

D: To neverím. Zaujímala ho tvár a nie telo.

P: Ktorý obraz je podľa Vás najerotickejší?

D: "Las Meninas" od Velazqueza.

P: A Váš názor na "Hojčičku" od Fragonarda?

D: Zdá sa mi to málo erotické. V jednej reštaurácii vo Figueras visí reprodukcia. Zo vzdialenosti desiatich metrov a bez okuliarov mám pocit, že vidím omeletu v surovom stave.

P: Gustave Moreau?

D: Páči sa mi.

P: A Leonóra Fini?

D: V celých dejinách maliarstva nenájdete ani jednu veľkú umelkyňu...

P: Toulouse-Lautrec vraj dokončoval obrazy tak, že ich postriekal semenom?

D: Bol toho schopný.

P: A čoho ste Vy schopný?

D: Ukončiť toto interview. Som hladný.

/Rozhovor Luisa Ferranyera so Salvadorom Dalim sa konal
koncom roku 1979 v Port Lligate/

Samizdat.sk

Samizdat.sk